

Lunds universitet

Harri Skoglund

Språk – och litteraturcentrum

SSLK01

Handledare: Kerstin Bergman

2008-06-04

En svenskämnesdidaktisk studie
Hur tolkar lärarna ett demokratimål?

Innehållsförteckning

1 Inledning s.1

- 1.1 Ämnesområde – Demokratiska värden och gymnasielärares texturval
- 1.2 Syfte och problemformulering
- 1.3 Metod
- 1.4 Teoretiska utgångspunkter
- 1.5 Metodgenomgång – Intervjuer/Enkätundersökning

2 Den kvantitativa bilden av demokratimålet – enkätundersökningens resultat s.8

- 2.1 Kännedom om demokratimålet
- 2.2 Att uppnå demokratimålet
- 2.3 Centrala begrepp i demokratimålet
 - 2.3 a) Ett brett och vidgat synsätt på ”olika texter och medier”
 - 2.3 b) Allas lika värde, yttrandefrihet och respekt
 - 2.3 b) Demokrati som arbetsform
 - 2.3 c) Anti-demokratiska rörelser och idéer
- 2.4 Texter och medier för arbete mot demokratimålet
 - 2.4 a) Litteratur
 - 2.4 b) Film
- 2.5 Övergripande typer av texter i arbetet mot demokrati
- 2.6 Övriga synpunkter på demokratimålet

3 Intervjuanalyser s.18

4. Jämförelse av metoder – vilka resultat gav enkätundersökningen i relation till intervjustudien? s.26

5 Diskussion s.29

6 Litteraturförteckning s.31

Bilaga 1 Enkäterna

Bilaga 2 CD: n med Intervjuer

1 Inledning

1.1 Ämnesområde

– Demokratiska värden och gymnasielärares texturval

Ett sätt att betrakta kanon som intresserar mig utgår från John Guillorys *Cultural Capital* (1993) som fokuserar på kanonformationens *hur* snarare än *vad*.¹ Inom svensk litteraturvetenskap kan perspektivet kopplas till kanondebatten 2000. Magnus Persson kommenterar vad som hade kunnat inträffa om svensklärarnas utrymme i debatten blivit större: ”Någon kunde påpekat de stora skillnader som finns mellan vilken betydelse som olika skolor och lärare tillmäter litteraturläsning” och ännu viktigare kanske ”de stora skillnaderna mellan hur litteraturläsningen faktiskt bedrivs – eller alltför ofta inte bedrivs – i olika klassrum”. ”Över huvud taget fokuserade kanondebatten uteslutande på *vad* som skall läsas, betydligt mindre på *varför* och inte alls på *hur*”, skriver Persson.² Med detta som bakgrund finner jag ett relevant forskningsområde i att på olika sätt studera de sociala kontexter och rum som har betydelse i människors möte med litteratur. Arenan för den här studien är gymnasieskolan och de lärare som kan bidra till att skapa litterära och demokratiska värden hos eleven.

Med denna C-uppsats vill jag anknyta till ett problemområde som i en tidigare studie av Marie-Susanne Aldén och Liza Stenlund (Örebro 2006) beskrivs: ”I en kulturell mångfald finns anledning att problematisera kanon utifrån de demokratiska värden skolan har i uppdrag att förmedla”.³ Studien avslutas sedan med en öppen frågeställning ”är det möjligen dags för en global kanon i gymnasieskolans litteraturundervisning?”.⁴ Den nämnda studien kommer alltså att problematiseras genom att den integreras i uppsatsens diskussionsdel, där resultaten och perspektiven jämförs. Motivet till att använda den tidigare studien är att det finns ett gemensamt intresse för demokratifrågor och textarbete i svenskämnet, som problematiseras utifrån skilda synsätt. Aldén och Stenlunds studie tycks utgå från att i en mångkulturell samhällsutveckling bör gymnasieskolans litteraturundervisning av demokratiska syften kunna

¹ Guillory, John (1993): *Cultural capital. The problem of literary canon formation*, Chicago: The University of Chicago Press

² Persson, Magnus (2007): *Varför läsa litteratur? Om litteraturundervisningen efter den kulturella vändningen*, Lund: Studentlitteratur, s. 9

³ Stenlund, Liza; Aldén, Marie-Susanne (2006): ”Litterär kanon i ett mångkulturellt samhälle. En studie ur ett svenskämnesdidaktiskt perspektiv”, C-uppsats, Örebro Universitet/Pedagogiska institutionen <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-569> (hämtat 2008-08-03)

⁴ Aldén och Stenlund, s. 35

bygga på mer globala texturval. I min uppsats är emellertid utgångspunkten att de litterära klassikerna ur den västerländska litteraturhistorien gärna används av svensklärare för att förmedla demokratiska värden. Det finns således en gemensam ambition om att studera svensklärares arbete med demokratiska värden, fast utifrån skilda infallsvinklar.

Förhoppningen är alltså att föreliggande studie kan bidra till en fruktbar diskussion om hur gymnasielärare kan välja olika texter för att förmedla kunskap om demokratiska värderingar. I nästa avsnitt presenterar jag den empiriska undersökningens syfte och problemformulering och därefter tillvägagångssättet för densamma.

1.2 Syfte och problemformulering

Denna studie avser att ta reda på och skapa en bild av hur verksamma gymnasielärare i svenska *kan* tillämpa ett demokratimål. Frågeställningen blir således: Hur kan svensklärare uppfatta, tolka och tillämpa, att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?⁵ Frågeställningen undersöks bland annat för att kunna pröva min egen hypotes att lärare ofta kopplar kursmålet till litterära klassiker, ur den västerländska litteraturhistorien.

1.3 Metod

Studien är empiriskt baserad, genom att kombinera en kvantitativt och kvalitativt inriktad undersökning, där frågeställningen undersöks på två sätt: dels utifrån en kvalitativ intervju metod med tre gymnasielärare, dels utifrån en kvantitativ enkätundersökning bland 16 gymnasielärare. Eftersom studien ska ta upp mönster i lärares förhållande till demokratimålet, så genomförs den kvantitativa undersökningen. Intervjuerna har däremot en fördel i att kunna ge ”en bild”, som på ett mer nyanserat sätt undersöker komplexare strukturer bakom frågeställningen. Nackdelen med mina få djupintervjuer är att de inte kommer att undersöka annat än enskilda uppfattningar. Tanken med att undersöka ämnet på två sätt är att kunna jämföra resultaten och se om de överensstämmer, och i så fall kunna dra säkrare slutsatser.⁶

⁵ Skolverket (2000): Kursplan i svenska för gymnasieskolan, mål att sträva mot, stycke tio: <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=> (hämtat 2008-08-03)

⁶ Johansson, Bo & Svedner, Per-Olov (1998): *Examensarbetet i lärarutbildningen*, s. 22-23, andra upplagan, Uppsala: Kunskapsförlaget,

1.4 Teoretiska utgångspunkter

Ett kort och koncist uttalande från skolverket är en signal på att det som här undersöks är ett område där den enskilde läraren är lämnad i stor frihet och tolkningsmöjlighet – på gott och ont. Uttalandet lyder: ”Kursplanerna är utformade så att de lämnar stort utrymme för en lokal och professionell tolkning”.⁷ Vad är ”lokal” och ”professionell” tolkning? Vilken konsekvens får denna? Hur upplever läraren sin valfrihet och tolkningsmöjlighet, och vems bild av demokrati är det som alla elever tillsist ska ha? Frågor som dessa kommer att belysas i denna studie.

Föregående sida berörde den praktiska delen av hur lärare tolkar och använder sig av kursplanen och demokratimålen. Minst lika relevant är hur kursplanen i svenska kan tolkas och analyseras utifrån en teoretisk ram, utifrån tidigare studier av forskare som Eva Hultin och Magnus Persson. Eftersom Eva Hultin på ett mycket direkt sätt anknyter till de mål i svenskämnets kursplan som undersöks i denna uppsats, så kommer detta att beröras i följande stycken.

I sin avhandling *Samtalsgenrer i gymnasieskolans litteraturundervisning* (2006) undersöker Hultin hur fyra gymnasieklasser i de två svenskämnena, svenska och svenska som andraspråk, samtalar om litteratur. Resultaten visar att det förekommer fyra sinsemellan olika sätt att förverkliga litteratursamtal i dessa klasser, så olika att de realiserar ”fyra olika samtalsgenrer”.⁸ Av relevans för den här studien är hur Eva Hultin utför en tematisk kursplansanalys som en teoretisk utgångspunkt för sin studie. I denna kursplansanalys lyfts ”Etik och demokrati” fram som ett av fyra centrala teman.⁹ Hultin uttrycker tidigt att etik och demokrati framträder sparsamt i kursplanens syftesbeskrivning ”då det endast antyds i formuleringen ’att kommunicera med andra’”.¹⁰ Lite längre fram i analysen återknyter Hultin till etik och demokrati, genom att analysera två kursplansmål i svenska. Detta gör hon bland annat genom att resonera kring termerna, att lära *om* eller att lära *genom* demokrati.¹¹

Hultin menar att existentiella och etiska frågor i svenska betonas genom kursplanens målformulering att eleven ’i dialog med andra uttrycker tankar, känslor och åsikter’ samt utvecklar förståelse ’för människor med andra levnadsförhållanden och från andra kulturer’.¹² Vidare kommenterar Hultin hur målet kan tolkas: ”Skrivningen om dialog och studier [...] av andra kulturer [---] kan förstås i termer av ökad kulturell tolerans. Tolerans framhålls ofta i

⁷ Skolverket (2000): Kursplaner och betygskriterier:
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=34&skolform=21&id=0&extraId=>
(hämtat 2008-08-03)

⁸ Hultin, s.283

⁹ Hultin, s.62

¹⁰ Hultin, s.62

¹¹ Hultin, s.67

¹² Hultin, s.67

diskussionen om demokrati som en demokratisk dygd, som medborgarna i ett demokratiskt samhälle måste besitta för att demokratin ska kunna förverkligas.”¹³

Jag tolkar det som att målsättningen ovan med Hultins ord handlar om att lära *genom* demokrati. Dels utifrån att hon kommenterar målet genom dygden tolerans som ett medel för uppbyggandet av det demokratiska samhället, dels utifrån att målsättningen i sig, ”i dialog med andra uttrycker tankar, känslor och åsikter”, beskriver hur eleven genom yttrandefrihet, åsiktsfrihet osv tillämpar de demokratiska grunderna i undervisningen.

Ett sätt att uppfatta Hultins resonemang om skrivningen om kulturell tolerans klargörs genom hur hon kontrasterar denna målsättning mot den om demokratiska värden: ”där formuleringen att bli ’förtrogen med’ markerar att ’de demokratiska värdena’ ses som ett kunskapsinnehåll, som kan kommas åt genom möten med olika texter”.¹⁴ Strävan mot att nå dit handlar ”i första hand om att lära om demokrati, eller om demokratiska värden, snarare än att lära genom demokrati”.¹⁵ Detta ska slutligen sättas in i ett sammanhang. Då det sistnämnda demokratimålet undersöks i min studie, ämnar jag återknyta till Hultins kommentar i slutet av uppsatsen. I diskussionen avses därför att jämföra Hultins analys och min studies resultat, det vill säga sambanden mellan ”att lära om demokrati” och lärarnas tolkning av demokratimålet.

Hultin anlägger sedan svenskämneskonceptionerna, *Svenska som färdighetsämne*, *Svenska som det högre bildningsämnet*, och *Svenska som erfarenhetspedagogiskt ämne*, på kursplanen för att se vilka ämnesuppfattningar som stödjer målen. Intressant att betrakta är att Hultin genom detta kommer fram till det som min hypotes formulerar; att målet om demokratiska värden kan tolkas som ”något som blir uppnått genom studier av de litteraturhistoriska texterna, som får bilda utgångspunkt för diskussioner om etik och demokrati”.¹⁶ Detta är förstås bara ett förslag på hur arbetet med demokrati kan realiseras genom litterära klassiker och därför blir det relevant att jämföra om denna textsort också i hög grad nämns av svensklärarna i min studie.

Sammanfattningsvis går Hultins slutsatser ut på: 1) de demokratiska värdena är ett kunskapsinnehåll som kan kommas åt genom att lära *om* demokrati. 2) En möjlig väg till att förverkliga denna målsträvan är genom studier av litteraturhistoriska (litterära klassiker) texter. Det som jag tar upp i nästa avsnitt, läroplanens riktlinjer om grundläggande värden, kan ses som ett viktigt komplement till det demokratimål jag undersöker i denna uppsats.

¹³Hultin, s.67

¹⁴ Hultin, s.67

¹⁵ Hultin, s.67

¹⁶ Hultin, s.72-73

Som tidigare anförts belyser också Magnus Persson i *Varför läsa litteratur?* (2007) centrala frågor om skolans värdegrund och demokrati i kursplanen för svenska. Bland annat gör han det genom att referera till lpf 94.¹⁷ I sin analys av läroplanen tar Persson upp vilka definitioner som ges av de demokratiska värden skolan ska förmedla: Det ”fastslås att skolans uppgift är att förmedla och förankra vårt samhälles grundläggande värden”.¹⁸ Intressant är alltså att Persson väljer att ta upp en beskrivning av läroplanen, där de demokratiska värdena redan är uttolkade och bestämda som ”vårt samhälles grundläggande värden” och dessutom exemplifierade: ”Till dessa hör ett antal centrala demokratiska värden såsom solidaritet, frihet och jämlikhet”.¹⁹ Perssons beskrivning av läroplanen blir angelägen som ett förslag på vilka demokratiska värden olika texter och medier ska förmedla. Men det ska även understrykas att Persson tar upp en annan sida av de fasta definitionerna av demokratiska värden i läroplanen: ”som bekant lanseras också ett [...] problematiskt och mycket omdebatterat fundament för dessa värden, nämligen ’den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism’”.²⁰ Detta inkluderar bland annat också att läroplanen innehåller motsägelsefulla anvisningar: ”Behovet av fasta, orubbliga värden samspelar dock med en betoning av mångfald och pluralism, vilket genererar en spänning mellan å ena sidan en fostran mot bestämda värden och å andra sidan en fostran mot pluralism”.²¹

Det bör alltså beaktas att läroplanen innehåller fasta definitioner av de grundläggande värden skolan ska förmedla. Samtidigt är detta ett problematiskt ämne då det öppnar upp för frågor om undervisningen i demokrati ska utgå från: ”en fostran mot bestämda värden” eller ”en fostran mot pluralism”.²²

¹⁷ Persson, s.57

¹⁸ Persson, s.57

¹⁹ Persson, s.57

²⁰ Persson, s.57-58

²¹ Persson, s.58

²² Persson, s.58

1. 6 Metodgenomgång – Intervjuer/enkätundersökning

I denna metodgenomgång tar jag först upp hur den kvantitativa studien, enkäten, planerades och genomfördes. Jag kommer inte direkt kommentera själva utformandet av enkätformuläret (se Bilaga 1) utan snarare hur jag kom i kontakt med de svensklärare/informanter som deltog i studien. Därefter görs en liknande beskrivning av hur intervjuundersökningen gick till. Slutligen kommenterar jag hur jag har bearbetat och sammanställt resultatet av dessa undersökningar.

Ett första steg i min undersökning var att komma i kontakt med olika gymnasieskolor i Sverige. För mig var ett smidigt sätt att göra detta på att använda webbresursen *hitta*.²³ En förtjänst med sidan *hitta* var att den listade hemsidor till skolor inom alla Sveriges kommuner, vilket gav mig valmöjligheten att söka efter och kontakta skolor geografiskt obehindrat. Detta var ett bra sätt att snabbt få tag på kontaktuppgifter till många skolans lärare. Ofta kunde jag via skolornas hemsidor få fram mailadresser till både svensklärare och administrativt ansvariga, exempelvis gymnasiechefer och rektorer. När jag väl fått tag på dessa uppgifter, e-postade jag en presentation med en beskrivning av mig själv och min studie till svensklärare och gymnasiechefer och frågade om de ville delta i min studie (se bilaga 1 för utformning av presentationen).

I mitt presentationsbrev tog jag upp min förståelse för svensklärarnas arbetsbelastning, men betonade samtidigt vikten av deras synpunkter på demokratiämnet. Jag förklarade relevansen av att ta reda på vilka texter som används i arbetet med demokrati, men gav också en antydning om att de i den färdiga uppsatsen kunde ta del av hur andra lärare arbetar med ämnet.

Några veckor senare kom de första mailsvaren från svensklärare (medan andra inte hörde av sig alls). En del gymnasiechefer och lärare meddelade tidigt att de vidarebefordrat mejlet till svensklärarkollegier, medan andra direkt lämnade återbud. Undersökningen skickades (e-postades) sedan ut i omgångar under en månads tid. Totalt uppskattas sjuttiofem enkäter e-postats som en bifogad wordfil till olika lärare, skolor och gymnasiechefer, varav slutligen alltså sexton returnerats besvarade. Nästintill alla lärare som besvarade enkäten, bifogade sina svar i mail. Ett fåtal lämnade dock postenkäter, som jag senare skrev över till elektronisk form

²³ Bengtsson, Jonas (publiceringsdatum ej angivet): [hittaskola.se](http://www.hittaskola.se/)- Sveriges smartaste sökmotor för utbildning (<http://www.hittaskola.se/> (hämtat 2008-08-04))

för att kunna samla allt material på ett ställe (se Bilaga 1). I nästa stycke kommenteras hur gymnasielärarna valts ut och varifrån de kommer etc.

Eftersom svenskämnets kursplan gäller alla gymnasieprogram i Sverige, så har lärarna i denna studie valts ut oberoende av vilka program de undervisar på. När det gäller lärarnas geografiska spridning så representerar de såväl skolor från mindre kommuner som från större städer, framför allt från södra, men i enstaka fall även från norra, Sverige.

Jag kom i kontakt med tre lärare genom enkätundersökningen, som sedan valdes ut till att delta i intervjustudien. Deras intresseväckande svar och synpunkter på ämnet i enkäten, föranledde att jag frågade om de också kunde tänka sig att ställa upp i en mer djupgående intervju. Alla tre svarade ja. En nackdel med detta urval är att lärarna inte valts ut slumpmässigt och att deras synpunkter förekommer på två ställen i undersökningen, vilket till viss del påverkar uppsatsens resultat. Emellertid kan det ses som en klar fördel att jag redan skapat kontakt med dessa lärare, och på sätt skapat en avslappnad intervjusituation.

När lärarna meddelat intresse för att delta i intervjun, ringde jag upp dem och bestämde tidpunkt först för ett kort möte och sedan för intervjun. I samtalen inför intervjun gav lärarna information om hur de förhåller sig till kursplanen och demokratimålen, samt godkände att intervjuerna skulle få spelas in. Intervjuerna med lärarna genomfördes sedan den 16, 21 och 24 april 2008 på var och en av lärarnas arbetsplatser, antingen i mindre undervisningslokaler eller på lärarens arbetsrum. I genomförd ordning tog intervjuerna 00:32: 33, 00:14: 45 respektive 00:19: 37 minuter.

När jag har bearbetat och analyserat intervju- och enkätmaterial till ett sammanställt resultat, så har jag betonat: att undersöka mönster, granska, jämföra och uppmärksamma skillnader och likheter i intervju- och enkätsvaren. När det gäller enkäterna så har jag fokuserat på svar som återkommit vid flera tillfällen eller hos flera lärare, för att kunna få fram ett kvantitativt resultat. Inför analysen av intervjuerna gjorde jag transkriberingar, för att bättre komma ihåg det väsentliga ur intervjuerna. När jag väl skrev analysen använde jag mig av de riktiga intervjuerna (ljudfilerna) för att resultatet skulle bli så korrekt som möjligt. Slutligen understryker jag att uppsatsens resultat har präglats av subjektiv tolkning, och kunnat se annorlunda ut hos annan uttolkare. Dock kommer det finnas möjlighet för andra att gå vidare i uppsatsens material, då samtliga tre lärare i intervjuerna godkänt att det inspelade materialet publiceras, samtidigt som jag tagit bort alla personuppgifter från enkätsvaren. Intervjuerna arkiveras på Cd-rom och enkäterna följer som bilaga till uppsatsen.

2 Den kvantitativa bilden av demokratimålet – Enkätundersökningens resultat

Enkätstudiens resultat redovisas genom att de viktigaste frågorna som svensklärarna besvarat tas upp i de följande avsnitten. Detta görs genom att lärarnas enkätsvar tas upp i den kronologiska ordning som enkätfrågorna formulerades i. Eftersom enkätformulärets frågor belyser varandra, så redovisas inte alltid enkätfrågorna separat.

2.1 Kännedom om demokratimålet

16 svensklärare på gymnasiet har svarat på frågan om de känner till målet i kursplanen, att texter och medier ska göra eleven förtrogen med demokratiska värden.²⁴ Av dessa svarar 13 att de känner till målet, 3 svarar att de inte gör det.²⁵ Detta kan dock tolkas som att lärarna i hög grad ger uttryck för sin kännedom om undervisningens övergripande demokratimål, snarare än det för svenskämnet och här efterfrågade ”specifika delmålet.”²⁶ Detta tas upp i det kommande då andra frågor kan förtydliga huruvida målet har tolkats som ämnesövergripande eller svenskämnesspecifikt (se sista frågan).

2.2 Att uppnå demokratimålet

Resultatet visar att 10 av 16 svensklärare som besvarat enkätformuläret, medvetet har arbetat för att uppnå det undersökta demokratimålet i sin undervisning.²⁷ Eftersom en av lärarna uppger att denna fråga inte förstås, är det viktigt att uttrycka en reservation för att alla svar kanske inte är tillförlitliga.²⁸ Enkätsvaren visar dock att lite färre än 40 procent av lärarna, svarar att de inte arbetar specifikt för att uppnå detta mål, när de arbetar med demokratiska värden i undervisning. Detta klargör att det dock finns en kluvenhet bland lärare i om de medvetet arbetar mot att uppnå kursplansmålet eller inte.

2.3 Centrala begrepp i demokratimålet

I detta avsnitt kommer resultaten från frågeställningen om hur lärarna tolkar centrala begrepp och formuleringar i det kursplansmål som undersöks att presenteras.²⁹ Avsnittet försöker

²⁴ Skolverket (2000): Kursplanen i Svenska

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId>
(hämtat 2008-08-03)

²⁵ De 16 enkätsvaren finns tillgängliga i Bilaga 1. Varje not hänvisar till en eller flera av enkäterna (1-16) eller till en viss fråga i enkätformulären, som i detta fall: fråga 1 samtliga enkäter

²⁶ Se rubrik enkätfråga 1.

²⁷ Se Fråga 4 a) och b) samtliga enkäter

²⁸ Se Enkät 6

²⁹ Skolverket (2000): Kursplanen i Svenska

alltså genom lärarnas svar definiera och ge betydelse åt kursplanstextens formuleringar. Vad innefattar till exempel ”olika texter och medier”? Vad betyder ”demokratiska värden” för lärarna? Hur tolkar läraren att eleven ska medvetandegöras om ”destruktiva krafter”?

2.3 a) Ett brett och vidgat synsätt på ”olika texter och medier”

För många svensklärare har ett vidgat textbegrepp inverkan när de ska svara på vad de tycker att uttrycket ”olika texter och medier” står för i sammanhanget om demokrati. Exempelvis skriver en svensklärare: ”Det vidgade textbegreppet inkluderar film, brukstexter, musiktexter och också ’muntlig text’ såsom tal” och en annan tar upp föreläsning och diskussion i sin definition.³⁰ Nära det muntliga ligger också att några svensklärare exemplifierar med musik som text, till exempel den som kommenterar att ” [m]usik är bra att använda sig av vid diskussioner kring demokrati, hum[anistiska], värden”.³¹ De flesta tar i enkäterna även upp skön- och facklitteratur och film som huvudsakliga element tillhörande texter och medier. Det finns också de som i huvudsak associerar ”texter och medier” med konstnärliga former av text, såsom följande beskriver: ”Jag tänker främst på skönlitteratur och spelfilm”.³²

Många lärare lyfter också fram exempel som omfattar nyhetsmedier – exempelvis tv, tidningar, internet, men även modernare textformer som blogg, omnämns i ett fall.³³ Att nyheter kan ses som ett medium i undervisningen, förstärks genom kommentaren att ”artiklar i tidningar är viktiga för att eleverna ska se vad som händer i landet och världen i allmänhet [...] Radio och tv är också en del i det hela”.³⁴

Generellt ger många lärare uttryck för vida definitioner av vad de anser innefattas i olika texter och medier: ”Det kan i princip inkludera alla sorters texter och medier”, ”alla möjliga texter och filmer”, och ”svenskämnet är tacksamt på det viset, du kan i princip få in vad du vill...”, är uttryck som bekräftar lärares uppfattningar – av stor frihet inom text- och medieanvändning i svenska.³⁵ Lärarnas svar rymmer alltså stor tolerans för användandet av även mindre traditionella textbegrepp, som ”muntlig text”, ”föreläsning”, ”diskussion”.³⁶

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=>
(hämtat 2008-08-05)

³⁰ Se enkät 15 och 1

³¹ Se enkät 9, även 11 och 15

³² Se enkät 6

³³ Se enkät 15 och 8

³⁴ Se enkät 9

³⁵ Se enkät 10, 14 och 16

³⁶ Se enkät 15 och 1

2.3 b) Allas lika värde, yttrandefrihet och respekt

En majoritet av svensklärarna definierar *demokratiska värden* med formuleringar som nämner alla människors lika värde. Uttryck och ordval från olika lärare som: ”jämlighet”, ”jämställdhet”, ”Allas lika värde”, ”Alla ska respekteras av alla”, ”alla lika inför lagen”, ”Att alla ska kunna komma till tals oavsett ras, religion eller kön”, ”Människors lika värde”, ”Allas lika värde” och ”alla människor är lika mycket värda”, beskriver samtliga ett gemensamt människovärde.³⁷ Det finns emellertid lärare som problematiserar demokratins begrepp om allas lika värde och rättigheter. Någon skriver om yttrandefrihet att ”kärnan är för mig alla människors lika värde”, men inom ramen att ingen kränks, via exempelvis ”främlingsfientliga åsikter”.³⁸

Det finns också undantag bland lärarenkäterna som innehåller kritik mot demokratitanken om att alla ska ha det lika. ”För mig är demokrati inte det att alla ska ha allt, samtidigt och omedelbart” och demokrati är det när ”medborgarna kan acceptera att de kan förlora (vänta med sina samhällsliga önskemål) enligt spelets regler”.³⁹

2.3 b) Demokrati som arbetsform

Majoriteten av svensklärarna beskriver således demokrati som ”allas lika värde”.⁴⁰ Förutom att många lärare sedan definierar demokratiska värden med fri- och rättigheter, som ”yttrandefrihet” och ”respekt”, nämns exempel på demokratiska värden som berör praktiken i skolan, det vill säga hur demokratins arbetsformer gäller och fungerar.⁴¹ En del av detta kan tolkas som att skolan ska ge eleven ”En känsla av att ingå i ett samhälleligt sammanhang – att kunna påverka sin situation genom t.ex. demokratiska val.”⁴² Naturligtvis kan detta kopplas till att eleven redan under sin skoltid gör val av utbildning, kurser och elevrådsrepresentanter etc. Lärarkommentaren antyder på så sätt att eleven i skolan förbereds på de demokratiska spelregler, som gäller för delaktighet i samhället i stort.

Lärare tycker också att det är viktigt ”Att på olika sätt ge eleven möjlighet till inflytande över kursinnehåll och arbetsformer.”⁴³ En annan svensklärare ger exempel på hur demokratins arbetsformer ibland misslyckas i undervisningen. Det tycks handla om att eleven måste besitta en viss grundläggande allmänbildning eller kunskapsbas för att senare kunna använda sig av demokratins fri- och rättigheter: ”I skolans värld är min tolkning av begreppet att eleverna ska

³⁷ Se enkät 1, 2, 3, 5, 8, 11,12, 14

³⁸ Se enkät 13

³⁹ Se enkät 10

⁴⁰ Förgående delavsnitt

⁴¹ Se enkät 1, 4, 5, 6, 8, 11,12, 14

⁴² Se enkät 15

⁴³ Se enkät 4

kunna känna någon slags värdegemenskap, eller åtminstone förståelse för det jag ber dem läsa eller se, för att sedan ha en åsikt om”.⁴⁴ Läraren tar framför allt upp problemet med demokratiska arbetsformer, kopplat till att eleverna ska välja litteratur. Demokratibegreppet är svårt att använda renodlat i skolan ”då det ofta innebär att elever får välja själva. De flesta elever väljer då enklaste vägen – oftast inget alls. Detta försöker jag motverka, då jag har en ’läraridé’ om att kunskap faktiskt utvecklar”.⁴⁵

2.3 c) Antidemokratiska rörelser och idéer

Ett mycket vanligt förekommande svar från svensklärare, beträffande hur ”destruktiva krafter” ska tolkas, är som *antidemokratiska rörelser och idéer*. I det följande redogörs för två huvudsakliga sätt, på vilka lärarna definierar, svaret

Till den första kategorin hör de lärare som introducerar begreppet ”antidemokrati” och definierar rörelser och undervisningsvillkor: ”Antidemokratiska rörelser (nazister, fascister, vänsterextrema) belyses i olika sammanhang”, ”Antidemokratiska idéer” är ”kommunism, nazism, rasism, homofobi, kvinnoförtryck, religiös fanatism” och det gäller att ”[v]isa på antidemokratiska rörelser och idéer genom tiderna, t.ex. hur detta speglas i litteraturen”.⁴⁶

Samtliga exempel ovan visar alltså att *antidemokrati* är ett begrepp som kan användas för att beskriva hur lärare tolkar ”destruktiva krafter”. Begreppets förtjänst ligger i även i det att andra enkät svar som saknar det, ändå uttrycker något om vad det innebär. Flera lärare resonerar tydligt kring antidemokratiska problem, utan att nämna ordet.

I den andra kategorin förekommer lärare, som ger exempel på konkreta riktningar, som ger det antidemokratiska konkret gestaltning: ”Jag tolkar det främst som att det handlar om de fascistiska och neonazistiska tendenser som finns i vårt samhälle”, samt ”Eleven ska inse att det finns krafter i samhället som verkar mot de demokratiska värdena, t.ex. främlingsfientlighet, extremism, fundamentalism, terrorism”, ”Rasistiska strömningar, patriarkala strukturer, hierarkiska strukturer”.⁴⁷

Ett återkommande mönster är att lärare tolkar destruktiva krafter i förhållande till demokratins sårbarhet. En lärare skriver om demokrati, att ”[m]an måste värna om den och diskutera dess problem, styrka och svagheter. Annars kan medborgarna vara ett lovligt byte för destruktiva krafter [...] Nazismen, kommunismen, dagens religiösa fundamentalism (både kristen och muslimsk) är talande exempel”.⁴⁸

⁴⁴ Se enkät 16

⁴⁵ Se enkät 16

⁴⁶ Se enkät 1, 3, 4

⁴⁷ Se enkät 6, 7, 15

⁴⁸ Se enkät 10

Samtidigt som demokratins sårbarhet betonas, lyfter en del lärare fram elevens roll i sammanhanget: ”Eleven bör kunna inta en kritisk position där hon/han kan och vågar ifrågasätta olika påståenden. Eleven bör också ha ett historiskt perspektiv för att kunna se samband” och ”Elever måste lära sig att demokrati inte kommer av sig själv utan är något man måste kämpa för att få och behålla”.⁴⁹

Frågan om destruktiva krafter lockar hos lärarna även fram många tankar om problem och hot, inom och utanför det demokratiska samhället.⁵⁰ Anmärkningsvärt är hur en lärare invänder mot kursplansformuleringen, eftersom uttrycket destruktiva krafter ”antyder att vi ska kritisera det som inte är demokratiskt, typ andra länders styre, krig etc.”⁵¹ Läraren uppfattar helt enkelt att kursmålet går utanför vad som berör svenskämnet: ”Detta ser inte jag som något svenskämnet ska ha att göra med i så stor grad att det måste finnas med i kursplanen”.⁵² Är målsättningen olämplig – är det rakt av fel att bedriva undervisning om demokratins värdegrund, genom att kontrastera den mot andra kulturer och länders värdesystem? Eller är målsättningen viktig för skolan, inte som ”något svenskämnet ska ha att göra med”, men däremot för lärare och undervisning i ämnen som religion, historia, eller samhällskunskap kanske?

Ovan nämnda svar är intressant i förhållande till andra direkt motsatta. Tydligt uppfattar nämligen en annan lärare att kulturella jämförelser är ett arbetssätt mot anti-demokratiska värden. Man bör ”läsa och tala om mobbing, förhållanden i olika länder för att kunna jämföra, etc”.⁵³

Att reagera mot destruktiva krafter, kan i undervisning också innebära: ”att som vuxen i skolan våga ta upp ’obekväma frågor’ såsom trakasserier, mobbing, diskriminering till diskussion”.⁵⁴ Upprätthållandet av ”de demokratiska värdena” och motverkande av brott mot dessa, betonas genom att ”man visar på klassrummet som ett demokratiskt rum i sig där det inte är ok att trycka ner varandra, avbryta, ta varandras utrymme etc”.⁵⁵ Tankegången finns hos flera lärare, uppgiften blir ”[a]tt förklara att begreppet ’fritt land’ inte innebär att man får bemöta andra hur man vill, att med rättigheter följer automatiskt också skyldigheter”.⁵⁶

Det som i övrigt kännetecknar de senaste presenterade svaren är att de betonar skolan som demokrati och att lärarna genom detta betonar *elevernas perspektiv*. Fenomenet uppfattas här varken som avlägset eller historiskt, utan en lärare menar att ”elever idag oftast ÄR medvetna

⁴⁹ Se enkät 2, 7

⁵⁰ Se enkät 2, 7, 9, 10, 12, 13

⁵¹ Se enkät 9

⁵² Se enkät 9

⁵³ Se enkät 5

⁵⁴ Se enkät 12

⁵⁵ Se enkät 13

⁵⁶ Se enkät 12

om destruktiva krafter, en del har stor egen erfarenhet av fotbollshuliganism, slagsmål, mobbing, etcetera”.⁵⁷ Det som framför allt betonas är diskussion, och att demokratins arbetsformer gäller i skolan, som ska fungera som ett ”demokratiskt rum i sig”.⁵⁸

2.4 Texter och medier för arbete mot demokratimålet

Avsnittet tar upp enskilda texter och medier som svensklärare kopplar till

kursplansformuleringen och/eller har använt i sin undervisning. Detta får konsekvensen att fråga 3 – 5 i enkäten sammanfaller i resultatsvaren. Många enkätsvar vittnar nämligen om att man funnit dessa frågor likartade och därför sammanslås svaren här

2.4 a) Litteratur

En ständigt återkommande roman när lärare lyfter fram litteratur som passar in på de demokratiska målen är Jan Guillous *Ondskan* (1981).⁵⁹ ”De demokratiska målen” innefattar här både texter som tillgodoser demokratiska värden och destruktiva krafter att reagera mot. I det kommande redogörs för vilken litteratur som efter *Ondskan* är vanligast bland enkätsvaren (baserat på enkätfråga 3 – 5).

En litterär text som visat sig populär hos lärarna när det gäller demokratifrågor är den israeliske författarens Amos Oz *Att bota en fanatiker* (2006). Boken återkommer i tre lärares enkätsvar.⁶⁰ Annars är det vanligt att två lärare nämner samma litterära text, till exempel 1900-talsklassiker som *Flugornas herre* (1954, William Golding), *Djurfarmen* (1945, George Orwell) och *1984* (1949, George Orwell).⁶¹ Även moderna svenska romaner med ”integrationsteman” nämns dock i denna omfattning: Per Nilssons *Svenne* (2006), Jonas Hassen Khemiris *Ett öga rött* (2003) samt novellen *Spöket Milton* (2007, Jonas Hassen Khemiri).⁶² I lite mindre uträkning nämner svensklärarna 1800-talslitteratur, som *Brott och straff* (1866, Fjodor Dostojevskij) och *Fettpärlan* (1880, Guy de Maupassant).⁶³

2.4 b) Film

”Framför allt har film en stor inverkan på människor i allmänhet, och det finns filmer som man kan använda sig av i undervisningssyfte”, meddelar en svensklärare.⁶⁴

⁵⁷ Se enkät 12

⁵⁸ Se enkät 5

⁵⁹ Se enkät 1, 2, 12, 15

⁶⁰ Se enkät 13, 14, 7

⁶¹ Se enkät 2, 3, respektive, 6, 1, samt 6, 15

⁶² Se enkät 3, 13 och 13, 14

⁶³ Se enkät 8, 11 och 14, 16

⁶⁴ Se enkät 9

Populära filmer bland svensklärare som vill diskutera demokratifrågor är *This is England* (2006, Shane Meadows), och *Mississippi brinner* (1988, Alan Parker) som båda nämns ett flertal gånger.⁶⁵ Det är intresseväckande hur en lärare kommenterar att *This is England* handlar ”om rasism och allas lika värde”, eftersom kommentaren på så sätt uttrycker att filmen handlar om det som lärarna också lägger in helst av allt i de demokratiska värdena; ”allas lika värde”.⁶⁶ Läraren antyder dessutom också att filmen fungerar bra för demokratiarbetet i skolan: ”film om mobbing och rasism. Bra underlag för diskussion och debattskrivning”.⁶⁷

Dessutom är det en tydlig tendens bland många av enkätsvaren att lärarna gärna kopplar filmerna och litteraturen för demokratiarbetet till anti-demokratiska 1900-talshändelser, som exempelvis världskrigen. Detta kan illustreras genom hur en lärare lyfter fram filmer som *Pianisten* (2002, Roman Polanski), *Schindlers list* (1993, Steven Spielberg) och litterära verk som *På västfronten intet nytt* (1929, Erich Maria Remarque) och *Mannen utan öde* (1975, Imre Kertész) som alla på något sätt belyser 1900-talskrigen.⁶⁸ Flera lärare tar upp filmer med kopplingar till anti-demokratiska teman eller världskrig. Ett belysande exempel på detta är hur en lärare kopplar destruktiva krafter, som undervisningen ska ta avstånd från, till filmer som *American History X* (1998, Tony Kaye) och *Mississippi brinner* (1988, Alan Parker). Läraren nämner även boken *Anne Franks dagbok* (1947, red. Otto Frank) och rekommenderar särskilt *Mississippi brinner*: ”har själv använt den med framgång”.⁶⁹

2.5 Övergripande typer av texter i arbetet mot demokrati

Avsnittet berör hur man kan kategorisera de enskilda texterna som lärarna arbetar med i demokratifrågor: vilka tider, nationer och genrer som representerar texterna. Syftet är alltså att presentera en bild av vilka textsorter som enligt enkätsvaren används i undervisningen om demokratiska värden i svenska. Enskilda verk nämns endast om de säger någonting om det generella i lärarnas texturval.

Ett tydligt mönster är att många svensklärare använder moderna texter, med inriktning mot 1900–2000-tal, i sitt arbete mot att uppfylla de demokratiska värderingsmålen. Ståndpunkten kan exemplifieras genom fem olika svensklärares enkätsvar: ”Skönlitterära, europeiska, 1900–2000-talstexter”, ”Fokus ligger på 1900-talet/2000-talet”, ”I allmänhet moderna texter, ofta

⁶⁵ Se enkät 5, 9, 13 och 3, 11

⁶⁶ Se enkät 5

⁶⁷ Se enkät 5

⁶⁸ Se enkät 4

⁶⁹ Se enkät 11

från Sverige, men även från Israel, Storbritannien”, ”Moderna, svenska, och Amos Oz (israel)”, ”1900-tals skönlitteratur, svensk+utländsk (även 2000-tals)”.⁷⁰

En del svensklärare är mycket inriktade på litterära klassiker. Ett sätt att betrakta detta är att studera hur många av till exempel en lärares nedan exemplifierade verk, som kan ses som ”litterära klassiker”.

Film: American History X, Romeo och Julia, Krigarens Själa, V för Vendetta, Bowling for Columbine
Romaner: Ondskan (Jan Guillou), Dvärgen (Lagerkvist), Hon går genom tavlan (J. Nilsson), Flugornas Herre (Golding), Gömda (Marklund), Möss och Människor (Steinbeck), Fursten (Machiavelli)
Novell: Ariel (Göran Tunström)
Dikter: T.ex. ’Gudars like’ (Sapfo), ’De hängdas ballad’ (Villon)⁷¹

En annan svensklärare ger ett historiskt perspektiv på de demokratiska värdefrågorna genom att lyfta fram texttyper från upplysningsepoken. Genom detta kan de i dag vedertagna demokratiska värdena, studeras i förhållande till sin historia, uppkomst och utveckling. Detta exemplifieras genom lärarens enkätsvar, där det koncist men tydligt uttrycks: ”facklitt om upplysningen och författare, tryckfrihet etc.”.⁷²

Förutom tidsperiod och ursprungsland ombeds lärarna i enkätfrågan att föreställa sig textsort utifrån genrer, vilket är intressant då en del uttrycker svar som ”muntliga diskussioner” och ”diskussionen i klassen”, varigenom de praktiserar ”teorins” utvidgade textbegrepp.⁷³

2.6 Övriga synpunkter på demokratimålet

I detta avsnitt behandlas lärarnas övriga synpunkter och kommentarer som motsvarar den sista frågan i enkätformuläret. Frågan ger lärarna möjlighet till att fritt uttrycka sitt förhållande till demokratimålet och uppfyllandet av detsamma. Lärarna relaterar till målet på olika sätt, vilket tar sig uttryck i att somliga betonar litteratur- och textfrågor, medan andra kommenterar demokratisträvan. En följd av detta blir att vissa svar betonar textens syfte i sig medan andra poängterar demokratiuppdraget. Det förstnämnda ska nu exemplifieras, både genom svar på denna och tidigare enkätfrågor.

Det finns lärare som anser att det finns andra viktiga principer för val av texter än demokratiskt medvetandegörande läsning och som uttrycker detta även här: ”Demokratimålet är förstås viktigt, men det gäller att inte låsa sig så att man bara har detta för ögonen när man väljer texter. Det finns en uppsjö av viktiga litteraturhistoriska texter (t ex från modernismens

⁷⁰ Se enkät 1, 7, 13, 14, 15

⁷¹ Se enkät 2

⁷² Se enkät 4

⁷³ Se enkät 9, 10

epok) som inte är politiskt el ideologiskt färgade. Litteratur och film (David Lynch t ex) måste få vara konst i första hand!”⁷⁴

Sedan ger vissa lärare uttryck för att texterna som används sällan ska uppfylla ett utan flera mål samtidigt: ”Texter jag använt har ej enbart använts i syfte att uppfylla ’demokratimålet’. Ofta väljer man texter som kan uppfylla flera av kursens mål samt något/några ’färdighetsmoment’ i fråga om skrivande och läsande av olika genrer”.⁷⁵

Många lärare menar dessutom att demokratimålet som formuleras i kursplanen inte medvetet tillämpas på deras textval, men att det finns en potential inom de allra flesta typer av texter att diskutera värdefrågor. En närliggande uppfattning är att arbetet med demokratiska värden inte medvetet planeras, men att frågorna automatiskt dyker upp i undervisningen genom analyser och diskussioner.

Intressant är till exempel hur en lärare reflekterar kring vilka demokratiska samtalsämnen, som några litterära klassiker ger upphov till. Märk hur läraren kommenterar antidemokratiska förhållanden, som kan diskuteras utifrån följande klassiker: *Oliver Twist* (1838, Dickens) med utgångspunkt i ”barns rättigheter i världen” eller *Ja visst gör det ont när knoppar brister* [1935, Boye] med kommentaren ”om att ha förbjudna känslor för det egna könet.”⁷⁶ Att valet av litteraturen i undervisningen inte medvetet utgår från demokratiska syften framgår av lärarens svar på en senare enkätfråga, vi har ”[j]obbat med de texter jag nämnde ovan, men inte fördjupat oss i dem utifrån begreppen som du tar upp, men orättvisor och människors olika förutsättningar kommer ofta upp”.⁷⁷ Man kan föreställa sig att frågor om jämlikhet och barns rättigheter klart problematiserar demokratiska värden, som enligt läraren, kan kommas åt genom studier av Karin Boyes dikt eller Dickens roman (även om det inte är ett medvetet syfte med lärarens litteraturval). På så sätt uppfyller läraren demokratimålet utan att själv ha det i åtanke. Detta är intressant då även andra lärare uttrycker att demokratimålet inte medvetet utgör ett motiv till textval: ”Har inte valt några texter utifrån detta syftet, utan det har mer blivit en fråga som kommit automatiskt”, svarar en lärare på frågan om vilka texter som valts för demokratiarbetet.⁷⁸ Att det verkligen är så blir troligt utifrån samma lärares senare svar: Jag utgår mycket sällan i min planering från ett demokratimål. Jag strävar emellertid mot det under lektionstid, när så passar”.⁷⁹

Det ska dock påpekas att somliga lärare i denna sista enkätfråga ger andra bilder än de ovan om hur de förhåller sig till demokratimålet. Detta innebär att de inte tycker att

⁷⁴ Se enkät 3

⁷⁵ Se enkät 15

⁷⁶ Se enkät 8

⁷⁷ Se enkät 8

⁷⁸ Se enkät 6

⁷⁹ Se enkät 6

demokratimålet tillämpas när så är relevant utan att det utgör en viktig bas för all undervisning.”Skolan arbetar ständigt med detta i många ämnen och i mentorsträffar och i allmänt förhållningssätt” och det gäller även litteratur: ”För mig är det viktigt att poängtera att all litteratur som jag rekommenderar mina elever, ska ha en demokratisk grund, alternativt kunna fungera som ett underlag till diskussion. Texterna som jag har nämnt används på olika sätt och i olika omfattning på olika program.”⁸⁰ Dessutom preciserar en annan lärare hur de visuella medierna kan utnyttjas för att göra det abstrakta kunskapsinnehållet konkret, vilket troligen gynnar elevens tillägnande av de demokratiska värdena. ”Ibland kan jag exempelvis använda bilderböcker där demokratiska värden tas upp, i syfte att gå igenom litteraturanalytiska begrepp. Tanken är då att dels använda det utökade textbegreppet, men också att de abstrakta begreppen blir konkreta genom att hänga upp dem på något.”⁸¹

Andra viktiga synpunkter som förs fram i denna sista fråga berör kravet på att medvetet utveckla demokratins värden, vilket tydligt framkommer i en lärares resonemang: ”Jag har nog sett som min speciella misson att ge de kvinnliga eleverna en referenspunkt, Detta var en katastrof under min egen utbildning och var, när jag själv började forska i ämnet, löjligt lätt att råda bot på. Om vi inte har jämlikhet mellan könen är det meningslöst att ens diskutera demokratibegreppet”.⁸²

Sammanfattningsvis gestaltar enkätresultatet av denna sista fråga att lärarna förhåller sig olika till hur de planerar och arbetar med demokrati i sin undervisning. Grovt sätt finns det två olika ”lärartyper”: de som inte medvetet arbetar utifrån kursplanen, men genom undervisningens aktiviteter ändå (åtminstone enligt egen utsaga) möter demokratiska värdena och de som medvetet strävar efter att uppfylla demokratimålet enligt kursplanen.

⁸⁰ Se enkät 14, 12

⁸¹ Se enkät 12

⁸² Se enkät 16

3 Intervjuanalyser

I denna analys exemplifieras närmare hur tre lärare ser på kursplanens demokratimål utifrån de frågor som ställs till dessa i enskilda intervjuer. I huvudsak besvarar svensklärarna tre frågor, varav två tidigare behandlats i enkätundersökningen: Vad är demokratiska värden samt vilka texter använder lärare för de demokratiska målen? Till dessa kompletteras en tredje fråga: Vad kan svenskämnet tillskillnad från andra ämnen göra för skolans demokratiska uppdrag? Frågorna tas upp i den ordning de här har onämnts. I det följande ska studiens tre informanter presenteras och vidare analyseras sedan intervjuretatsatet.

Karl, Henrik och Magnus är de tre svensklärare som i kronologisk ordning deltog i intervjuerna. Samtliga är utbildade gymnasielärare i svenska under 1980-1990-tal. Vad som kännetecknar dem i övrigt är snarlika ämneskombinationer; Karl är lärare i svenska och historia, Henrik i svenska, religionskunskap och historia, samt Magnus i svenska och religionskunskap.

Demokratiska värden – enligt Karl

För Karl handlar demokratiska värden om att definiera och lyfta fram viktiga egenskaper som kännetecknar ett demokratiskt medborgarskap ”delaktighet, ansvar, respekt, empati, samhörighet och fria val”.⁸³ Karl definierar fria val som framför allt individens fria val.⁸⁴ Han problematiserar också demokratins värden, då vissa friheter kan bli skadliga för det demokratiska samhället, eftersom: ”En demokrati lämnar stort spelrum och utrymme för medborgarna men den lämnar också ett utrymme för farliga idéer eftersom det är tillåtet att ha tankar som inte är hälsosamma för demokratin i ett land.”⁸⁵ En viktig ståndpunkt som svenskläraren sålunda framför, blir den att åsiktsfrihet alltid riskerar att inkludera viss grad av destruktiva krafter. ”Det får kanske konsekvenser för samhället”, säger Karl om det fria valet, vilket antyder att demokratiska friheter alltid balanseras mot utrymmet för rasistiska strömningar, etc.

Vad innebär det att eleven ska *bli förtrogen* med demokratiska värden? Som Karl ser det kan det inte bara beskriva ”kunskap om något”, utan förtrogenhet är för honom ”en djupare kunskap, något man är väl medveten om”, som innebär att: ”Man vet kanske också hur man

⁸³ Intervjuerna finns i arkiv bilaga 2 ”CD: n med intervjuer”. Noterna hänvisar till den tidpunkt under intervjun, där ett visst uttalande eller en kommentar fälls (min: sek). Intervjuerna förtecknas ”1”, ”2”, ”3”. Den här noten hänvisar till intervju ”1” som spelades in 2008-04-15, 15:00. 1 02:22–41

⁸⁴ 1 02:42–48

⁸⁵ 1 02:55–3:18

ska använda det här praktiskt.”⁸⁶ En viktig slutsats som Karl för fram är svårigheten med ”att frikoppla kursmålen i svenska, från kanske programmålen”, och, betonar han, ”ännu mer Lpf94”.⁸⁷ Karl framför att läroplanen och kursplanen samspelar:

Där står ju skrivit om skolans värdegrund. Och där står ju också att en uppgift som skolan har, om jag ska hårdra det, lite enkelt – skapa en medborgare som tar sitt ansvar och passar in i det demokratiska samhället. [- - -] Om det står förtrogenhet i svenskämnets kursplan så blir ju ett övergripande mål också att kunna praktisera detta, att bli en god demokratisk medborgare i det demokratiska Sverige.⁸⁸

Om man jämför detta med vad Karl säger senare, så anges det att språket är en nyckel till att efterleva det övergripande läroplanssyftet; att bli den demokratiska medborgaren.

En demokratisk medborgare blir man om man behärskar språket. Och det kan ju vara att du kan göra dig hörd i olika situationer, det är ju jätteviktigt va. Du ska kunna tala ett språk, du ska också kunna skriva ett språk. Du ska också kunna skriva på ett språk som blir accepterat. Och vi vet ju alla, att tyvärr kanske, det vet jag inte om man ska säga tyvärr. För att nå rätta kanaler inom ett samhälle som, så måste man kunna vissa typer av språk, offentliga språk. Och där är ju svenskundervisningen jätteviktig va, oerhört viktigt.⁸⁹

Karl betonar härmed mikro- och makroperspektivet av demokratins värdegrund, ”[d]et är inte bara i riksdagsvalet, det är i skolan, i familjen”, ”går det rättvist till eller inte, det är demokratins spelregel”.⁹⁰ Inom de demokratiska värdenas definition läggs alltså implicit det faktum att de genomsyrar hela det svenska samhället, och att demokrati i skolan, är demokrati överallt. Det blir således svårt att särskilja demokratiska värden i skolan från i samhället i största allmänhet.

Karl beskriver också att samhällskunskapsläraren tar det stora ansvaret för ”den instrumentella” sidan av demokratin.⁹¹ Ur detta kan skönjas att ”instrumentell” åsyftar en strukturell sida av begreppet, det vill säga kunskap om demokrati som system och samhällsform och statskick, hur en demokrati fungerar. Han betonar samtidigt att svenskämnet som ”ett brett och stort ämne” är givande för de demokratiska frågorna.⁹²

Demokratiska värden – enligt Henrik

På ett helt annat sätt än Karl ger Henrik sin definition av de demokratiska värdena. I själva verket definierar Henrik inga demokratiska värden. Hans definition i frågan tar snarare sin utgångspunkt i att väcka de demokratiska värdefrågorna i nutid: ”Det gäller att informera ungdomarna om vad som händer i världen just nu, och, ja under nittonhundratalet och

⁸⁶ 1 05:10–32

⁸⁷ 1 05:47–6:02

⁸⁸ 1 06:06–06:56

⁸⁹ 1 11:24–12: 06

⁹⁰ 1 07:50–08:06

⁹¹ 1 10:11–19

⁹² 1 10:23–29

nutid.”⁹³ Henrik dröjer också kvar vid detta, då han pekar ut sitt uppdrag, ”[d]et finns religiös fanatism, rasism, homofobi, så som jag tycker är viktigt att informera om”.⁹⁴ Henrik definierar således de demokratiska värdena utifrån det motsatta, utifrån det destruktiva och anti-demokratiska i världen.

Tyngdpunkten i demokratimålet anges också genom Henriks kommentar av det moderna och dagsaktuella ”under nittonhundratalet och nutid”.⁹⁵

Att utveckla respekten för demokratin är också en viktig slutsats utifrån Henriks kommentar om många elevers bristande kunskaper: ”ofta om man ställer en fråga till en klass, vad det är som händer just nu i Tibet, och varför är det protester mot att Kina fick OS, så är det faktiskt rätt så många, som inte har en blekaste aning, ja, kanske, inte i natur- och samhällsklasser, men i många andra, de har ingen koll på detta”, eller om Henrik frågar sina elever om andra aktuella frågor, ”[m]an vet inte alls om vad som händer i Zimbabwe till exempel, som har blivit en stor, hemsk diktatur i Afrika”.⁹⁶

I Henriks tolkning av demokratimålet blir det lika viktigt att betona motsatsen till demokrati. Detta anges flera gånger i formuleringar som att ”det är vår uppgift” ”att informera om detta”, ”att man inte bara fastnar i svenska förhållanden”.⁹⁷ Man kan således dra slutsatsen att en viktig aspekt av demokratimålet är att utveckla fortsatt demokratirespect, genom upplysning om vad som pågår i världen.

Demokratiska värden – enligt Magnus

För Magnus är det inte heller någon skillnad mellan demokratiska värden som ett begrepp inom skolan eller som värden i samhället. Detta framkommer i hans tolkning av de demokratiska värdena: ”Mycket av det svenska samhället bygger på” ”de där nästan eviga demokratiska värdena: Grundläggande friheter, yttrandefrihet, tryckfrihet, möjlighet till att ansluta sig fritt till olika sällskap och religiösa organisationer, politiska partier, kvinnas frigörelse och jämlikhet med männen.”⁹⁸

En annan aspekt som Magnus lägger i de demokratiska värdena är *fri granskning*, och där kopplas ämnet direkt till elevernas arbete. Då skolan kan träna eleven i att ”granska och kritisera, förhålla sig kritisk till olika källor, både muntliga och skriftliga källor – och det är något vi kan öva [...] i det stora svenskämnet”.⁹⁹ Implicit ger alltså läraren en beskrivning av

⁹³ 2 02:10–27 ”2” spelades in 2008-04-21, 10:00

⁹⁴ 2 02:49–56

⁹⁵ 2 02:26–27

⁹⁶ 2 03:41–04:15

⁹⁷ 2 04:17–24

⁹⁸ 3 01:36–02:08 ”3” spelades in 2008-04-23 08:45

⁹⁹ 3 02:16–03:26

demokratimålet genom att nämna hur demokratiska värden – som fri granskning – också lärs in genom att eleven får öva sig på att granska och inte bara läsa texter. Detta ger en fördjupad förståelse för kursmålet, då det preciserar hur man kan arbeta med textstudier för att komma åt de demokratiska värdena.

Något som ofta återkommer i Magnus beskrivning av situationer där han jobbar med eleverna är formuleringar, som ”vi får möjlighet att diskutera och penetrera”.¹⁰⁰ Det räcker således mot denna bakgrund inte bara med att arbeta med ”texter och medier”. Utan det är viktigt hur man bearbetar texterna.

Även Magnus reflekterar kring målformuleringen om att eleven ska ”bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden” utifrån dikotomin: praktisk eller teoretisk kunskap. Väsentligt är att demokratiska värden knappast kan nås enbart genom läsandet i sig, enligt Magnus: ”Man kan inte bara läsa några teoretiska texter som presenterar de demokratiska värdena, eller [...] en historisk översikt. Utan man måste diskutera dem. Och det gör eleverna i samtal och diskussioner och de gör det också när de analyserar och recenserar texter. Det kommer in i så många olika moment, känns det som”.¹⁰¹ Det är viktigt att läraren framför att eleverna aktivt måste arbeta i olika situationer för att sträva mot demokratiska värden, men det betonas samtidigt att de demokratiska värdena ska diskuteras och analyseras, och därmed inte tas förgivna. Det som uttrycks ovan visar alltså en bredd av möjligheter och situationer där man kan arbeta med målet i svenskämnet, även om läraren ovan (Magnus) inte säger sig medvetet planera sin undervisning utifrån formuleringarna i kursplanen.

Texter och medier som belyser demokrati – enligt Karl

För Karl blir ”mångfalden av olika typer av texter” en viktig del i svenskundervisningens demokratiska uppdrag.¹⁰² Detta är någonting som kommer visas genom de många olika exempel som ges nedan. Karl börjar med att lyfta fram några skönlitterära klassiker han använt eller kan tänka sig att använda i undervisning om demokrati: *1984* (1949, George Orwell) och *Flugornas herre* (1954, William Golding).¹⁰³

Karl menar också att man inte bara ska använda ”de traditionella texterna, de litterära – skönlitterära texterna” i svenskan.¹⁰⁴ Han ger också exempel på detta genom att ta upp ämnesövergripande arbete mellan svenska och historia, där man vid vissa tillfällen studerat Weimarrepublikens konstitution (1919). Hur sker detta demokratiarbete? Eleverna har fått ta

¹⁰⁰ 3 02:48–50

¹⁰¹ 3 04:04–5

¹⁰² 1 12:16–21

¹⁰³ 1 13:35, 14:39

¹⁰⁴ 1 15:44–50

”del av förenklade lagtexter, översatta versioner”, och genom detta har de ”sökt efter anledningar” till ”Hitlers väg till makten”, eftersom den, enligt Karl, delvis berodde på att ”svagheterna i [konstitutionen] utnyttjades”.¹⁰⁵ Således ger Karl ett exempel på en text som belyser historiska samband i antidemokratiska rörelsers ”uppkomst”. Det viktiga är också hur Karl kommenterar detta: ”[e]n spännande inte skönlitterär text”, eftersom markerandet av inte kan tolkas som att de skönlitterära texterna ses som de huvudsakliga texterna för demokratiarbetet.¹⁰⁶

Karl exemplifierar sedan en rad icke-skönlitterära textsorter som han anser att man bör använda för demokratiarbetet: Svenska lagtexter, naturligtvis tidningsartiklar, insändare har vi också haft – och religiösa texter”.¹⁰⁷

För Karl finns det också samband mellan textarbete, demokrati och studier av religiösa texter. Han säger att med Koranen och Bibeln som bas, ”har vi sökt efter laddade avsnitt” med vilket Karl menar avsnitt som kan beröra ”det här med demokrati och acceptans”.¹⁰⁸ Detta är ett arbete som Karl förklarar har skett i samarbete med religionsläraren.

En slutsats av att Karl beskriver arbetet med religiösa texter är att det således också går att sträva mot demokratimålet utifrån texter som inte främst är skönlitterära, moderna, 1900-talstexter, utan också med hjälp av äldre texter (och det existentiella däri). Man kan koppla detta resonemang till hur Magnus definierar demokratiska värden som ”nästan eviga” och att det således också finns fog för att kunna studera demokratiska värden utifrån denna existentiella grund.

Sammanfattningsvis: Trots allt ligger tidslinjen vid 1900-tal i de texter som Karl först nämner för det demokratiska arbetet, delvis i form av de skönlitterära klassikerna. Det förekommer dock också en tydlig riktning mot 2000-tal och aktuella texter, vilket belys av exemplen: offentliga partiprogram, om exempelvis Sverigedemokraterna, eller Jonas Hassen Khemiris roman *Ett öga rött* (2003). Slutligen nämner Karl också äldre religiösa texter som Bibeln och Koranen. Karl poängterar återigen ”att det här med destruktiva krafter” är ett bra uttryck för ”det finns en viss acceptans för det inom demokratin [...] det är fritt att uttrycka vad man tycker.”¹⁰⁹ Karl menar att de religiösa texterna är tacksamma att använda eftersom det ofta finns ”förutfattade meningar bland människor” om dessa texter ”ibland berättigade [--] religiös dogmatik och religiösa texter kan ibland vara ganska vårdslösa i sina uttryck, dels för att de är flera hundra år, kanske till och med tusen år gamla va – och det är ju ett annat

¹⁰⁵ 1 15:49–55

¹⁰⁶ 1 16:56–9

¹⁰⁷ 1 17:06–20

¹⁰⁸ 1 17:20–15

¹⁰⁹ 1 18:34–19:08

språk än vad det är i dag”.¹¹⁰ ”Men trots allt så är det fortfarande väldigt väldigt många människor som lever efter det [de religiösa texterna]. Och det gör dem ju tacksamma att använda”.¹¹¹

Detta belyser återigen det som Karl tar upp i sin definition av demokrati, att demokratiska fri- och rättigheter som yttrande- och åsiktsfrihet, lämnar utrymme för tankar som inte är ”hälsosamma för demokratin”.¹¹² Det finns ett evigt problem således med extremism, inom såväl som utanför demokratin. Detta återspeglar sig i en mångfald olika texter som Karl nämnt under samtalet.

Slutligen lyfter Karl gärna fram skönlitteraturens förmåga att nå eleven (och människan) på helt andra plan än genom den gängse bedrivna demokratiundervisningen (sammhällskunskap), eftersom man genom det personliga, via litteraturen, kan nå helt andra grader av kunskap, och, som kursplanen uttrycker det, ”bli förtrogen med” det vill säga nå en verklig praktisk insikt i demokrati: ”Här tycker jag ju att skönlitterära texter är fantastiska [...] De blir någonting annat. Kan man bara hitta de rätta skönlitterära texterna. Och jag måste säga det att när vi tittade på *Flugornas Herre* (1954) av William Golding, så i ganska många fall så tror jag det kröp in under skinnet på dem [---] Då kan man få resultaten ”.¹¹³

Texter och medier som belyser demokrati – enligt Henrik

Henrik reserverar sig i början av samtalet för att hans val av texter kommer att influeras av att han också undervisar i religion och historia. Annars tar han framför allt upp relevansen av att utnyttja *det utvidgade textbegreppet* ”det är ju där man kommunicera med ungdomar, framför allt genom filmen”.¹¹⁴ En film som Henrik introducerar inom svenskämnet är *Freedom Writers* (2007, LaGravenese):

En sann berättelse om en amerikansk skola, med en ung ambitiös lärarinna. Och det är ju en sådan här väldigt brokig skola från början. Men hon får ju dem att engagera sig i Anne Franks dagbok. Och de händelserna där, för att visa de här ungdomarna, som ju bor i väldigt tråkiga områden, så att det finns ju lidande på andra ställen i världen också. Och hon lyckas vända deras inställning, till henne, till skolan och till samhället. Kanske lite väl romantiserat i slutet, men jag tror att det är en film som fungerar”.¹¹⁵

Annars lyfter Henrik precis som Karl fram att *Flugornas herre* (1954, William Golding) ”det är en viktig, både bok och film, när det gäller demokratifrågor” med motiveringen att den

¹¹⁰ 1 19:11–36

¹¹¹ 1 19:36–43

¹¹² 1 02:53–18

¹¹³ 1 22:03–22:32

¹¹⁴ 2 04:40–58

¹¹⁵ 2 05:53–06:33

handlar "[o]m hur man kan reagera i vissa situationer". *Mississippi brinner* (1988, Alan Parker) och filmen om *Gandhi* (1982, Richard Attenborough) är andra exempel som ges.¹¹⁶

Vidare tillfrågas Henrik om han anser att texter från vissa tider är bättre än andra för demokratimålet, varpå han kommenterar: "Det handlar då om var man befinner sig i historien, eller litteraturhistorien."¹¹⁷ Han redogör för filmen *Swing Kids* - de sista rebellerna (1993, Thomas Carter), som för närvarande används i historieämnet, där en klass går igenom andra världskriget. En film som *Song for a Raggy Boy* (2003, Aisling Walsh) fungerar i svenska och religionskunskap, uppger Henrik. Det som han poängterar är att det är viktigt att ta upp extremism i olika former, kanske genom ämnesövergripande samverkan.¹¹⁸ Sammanfattningsvis är således film det dominerande mediet som Henrik använder praktiskt i sin undervisning om värdegrundsfrågor.

I samtalet väcks också frågan om hur Henrik ser på förhållandet mellan det undersökta målet i svenskämnet kursplan och de målsättningar som finns i de olika svenskämneskurserna, som kompletterar ämnesmålet.¹¹⁹ Frågan som riktas till Henrik blir följaktligen; vilken eller vilka av svenskämnet kurser går att relatera till demokratimålet? Henrik svarar först att det nog går att komplettera målsättningen med samtliga svenskämneskurser, men hans exempel ger tydliga sambandsförklaringar mellan Svenska A och demokratimålet. "Eftersom det ju är en del av den kursen, att ta upp ganska många textformer, och diskutera, både muntligt och skriftligt få eleverna att skriva om saker och ting. Så jag tror att svenskan har lite särställning där, faktiskt".¹²⁰ Detta är slutligen ett viktigt komplement till att förstå hur kursplansmålet ska tolkas. Målen i Svenska A som Henrik relaterar till ger stringens åt det något mer otydliga uttrycket "genom olika texter och medier" eftersom A-kursens formuleringar "att titta på, läsa, kommentera, skriva, själv producera" blir nyckelord för att på ett rättmätigt sätt kunna förstå hur eleven mer precist ska använda text för att komma åt grundläggande demokratiska värden.¹²¹ Resultatet pekar dessutom ut en viktig skillnad mellan svenska och andra ämnen i demokratifrågor, eftersom svenskämnet via målet om genomgång av text kan öka elevens möjlighet till inflytande och ställningstagande i de aktuella demokratifrågorna.

¹¹⁶ 2 06:34–07:00

¹¹⁷ 2 07:22–07:57

¹¹⁸ 2 08:08–59

¹¹⁹ Skolverket (2000): Skolverkets författningssamling - SKOLFS, Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i ämnet svenska i gymnasieskolan <http://www.skolverket.se/skolfs?id=630> (hämtat 2008-08-05)

¹²⁰ 2 12:47–4:03

¹²¹ 2 13:24–13:36

Texter och medier som belyser demokrati – enligt Magnus

Magnus menar att man kan koppla litterära 1900-talsklassiker som *Processen* (1925, Franz Kafka) och *Dvärgen* (1944, Pär Lagerkvist) till demokratimålet:

Även en sådan ond gestalt som Dvärgen, vill man försöka förstå... att inte bara döma ut honom, utan vad ligger till grund för hans otäcka gärningar, hans illvilliga tankar, kan vi försöka få en humanistisk förståelse? Kan vi behandla honom, som en... kan vi som hederliga människor behandla honom som en vanlig person? ¹²²

Samtidigt förklarar Magnus hur han arbetar med dessa texter och demokratiska arbetsformer i undervisningen

Men det är nog inte riktigt så att jag medvetet tittar på hur kursplanen, uttrycker detta här. Utan det följs automatiskt. När vi kommer igång med en diskussion. Och diskussionen, kan vara på olika sätt. Det kan vara att eleverna definierar upplägget; hur ska en bok analyseras? ska det vara skriftligt eller muntligt, ska det vara en gruppdiskussion eller klassdiskussion, vem ska leda diskussionen? Så kommer man i stort sett alltid in på dem frågorna, de utgör basen nästan. ¹²³

Magnus kommenterar dessutom vilka textsorter han anser passar bäst att arbeta med för att uppnå demokratimålet: ”Jag tror, att de bästa effekterna man kan få av texter, det är nog de texter, som plockas från... aktuella texter” och han besvarar vad svenskämnet kan tillföra demokratiämnet: ”jag tror det skriftliga får eleverna, får människan... När man sitter sig ner att skriva någonting, så tvingas man att reflektera, att formulera tankarna. Och det är där kanske det unika ligger i svenskämnet”. ¹²⁴

Sammanfattningsvis kan man konstatera att alla tre lärarna lägger in olika aspekter på de demokratiska värdena. Detta får rimligtvis också följer för den demokratiundervisning som respektive lärare erbjuder sina elever. En slutsats av detta är att svenskläraren har stor makt och frihet i att definiera de uttalade och oprecisa värden som ryms inom ”demokrati”, men som ska nå fram till varje elev.

¹²² 3 05:52–08:09

¹²³ 3 06:23–06:58

¹²⁴ 3 14:30–14:53

4 Jämförelse av metoder – vilka resultat gav enkätundersökningen i relation till intervjustudien?

Hur lärare tolkar demokratiska värden, enligt två metoder

Med denna uppsats har jag undersökt hur lärare tolkar centrala begrepp i kursplanens demokratimål. Bland annat kan jag konstatera att mina olika metoder ger skilda resultat kring vad som uppfattas som ”demokratiska värden”. Enligt många lärare i enkätundersökningen representerar begreppet ”demokratiska värden” i hög grad ”alla människors lika värde”. I intervjuerna ger alla lärarna mer spridda uppfattningar kring ”demokratiska värden” (antingen lyfter de fram centrala dygder eller friheter inom en demokrati, eller så fokuserar de anti-demokratiska hot mot demokratin), men ingen nämner alltså ”alla människors lika värde”.

En kvantitativ och en kvalitativ bild av ”att känna till kursplanen”

I denna studie har jag också försökt ta reda på hur många lärare som känner till demokratimålet. Det förefaller naturligt att de båda metoderna kommer fram till olika resultat, då frågan endast berörs konkret i enkätundersökningen (se bilaga 1). I snävare mening kan alltså bara enkäten besvara frågan med att 13 av 16 svensklärare känner till målet (enligt egen utsaga). I vidare mening bidrar också de mer raffinerade svaren från lärarna i intervjuerna till att skapa en bild av vad det innebär ”att känna till kursplanen”, vilket kan revidera tolkningen av hur många som verkligen känner till målet (eller på vilket sätt de känner till målet).

Hur lärare arbetar med kursplanen och demokratimålet

Genom intervjun som metod kunde jag komma åt en mer djupgående bild av hur olika lärare ser på kursplanen och sättet att arbeta efter den. Detta kan innebära att man som lärare medvetet reflekterar över demokratiundervisningen, utifrån styrdokumentens samspel:

Där står ju skrivit om skolans värdegrund. Och där står ju också att en uppgift som skolan har, om jag ska hårdra det, lite enkelt – skapa en medborgare som tar sitt ansvar och passar in i det demokratiska samhället. [- - -] Om det står förtrogenhet i svenskämnets kursplan så blir ju ett övergripande mål också att kunna praktisera detta, att bli en god demokratisk medborgare i det demokratiska Sverige.¹²⁵

Det kan också innebära att man som lärare inte arbetar efter kursplanen i demokratifrågor, eller väljer texter utifrån styrdokumentens formuleringar:

Om jag ska vara riktigt ärlig, riktigt ärlig... Så har jag nog aldrig kopplat mina textval eller uppmanat eleverna till att göra specifika textval, utifrån de formuleringarna... Men, jag kan konstatera att när jag har valt texter, de texter jag har valt och de texterna eleverna har valt... så kan man koppla det till de formuleringarna du är inne på.¹²⁶

¹²⁵ 1 06:06–06:56

¹²⁶ 3 05:03–5:27

Man kan då fråga sig huruvida enkätens kvantitativa resultat att 13 av 16 lärare känner till målet är sannolikt, då de enskilda lärarna i intervjun som jag exemplifierat ger skilda svar på om de känner till målet eller inte.

Genom båda metoderna framkommer ett resultat om att olika lärare arbetar med styrdokumentet på olika sätt. För många lärare är det viktigt att betona att deras undervisning inte utgår från att uppfylla enskilda mål, utan snarare ifrån att se till helheten i demokratiarbetet. Det demokratimål som undersöks i föreliggande uppsats är en precisering av hur skolans allmänna mål ska komma till uttryck i ämnet svenska. Men för en del lärare verkar just de allmänna riktlinjerna om skolans värdegrund (i lpf94) vara viktigare än denna enskilda målsättning i svenskämnets kursplan: ”för mig är demokratimålet inte ett lösryckt mål som jag arbetar med vid vissa tillfällen utan det är själva grunden som undervisningen/kurserna vilar på”, samt ”Texter jag använt har ej enbart använts i syfte att uppfylla ’demokratimålet’ är enkätsvar som kompletterar Karls resonemang kring att det är svårt att frikoppla kursmålet i svenska från övriga styrdokument.”¹²⁷

Samtidigt visar båda metoderna att vissa lärare inte alltid medvetet planerar undervisningen eller väljer texterna utifrån kursplanens riktlinjer om demokrati. När lärarna däremot reflekterar kring ämnet visar det sig att de demokratiska frågorna är vanliga i texterna och i de diskussioner man följer upp textstudierna med. Enkäterna vittnar om detta: Vi har ”[j]obbat med de texter jag nämnde ovan, men inte fördjupat oss i dem utifrån begreppen som du tar upp, men orättvisor och människors olika förutsättningar kommer ofta upp.”¹²⁸

Liknande resonemang förekommer också i en intervju:

De här talen jag fått sitta och lyssna på... i klassen. Kan i stort sett alla de relatera sig till det här med etiska värden och... humanistiska grundvärden och ett demokratiskt förhållningssätt... så känns det i alla fall. Och det är åter igen – utan att man medvetet söker sig till det. Utan de finns där som en grund. Och det tycker jag är otroligt spännande, att ämnet är så stort. Eller när vi har argumentation eller om de ska debattera, då väljs också vanligtvis ämnen, som berör de etiska värdena... demokratifrågor, humanistiska principer och sådär. Och det är inte alltid, att man pratar... om de här värdena.¹²⁹

Intervjun som metod ger här en bild av hur mycket som genomsyras av de demokratiska frågorna, trots att man som lärare, elev, eller människa, inte alltid reflekterar över de grundläggande värdena. Det framkommer också att demokratiämnet har en otrolig bredd, då enkätcitatet hänvisar till en lärare som använder litterära klassiker, medan läraren i intervjun kopplar ämnet till muntliga nationella prov, debatter, argumentationer, osv.

¹²⁷ Se enkät 2, 15 och intervju 1: 05:47–06:02

¹²⁸ Se enkät 8

¹²⁹ 3 11:39–2:37

Den mest grundläggande skillnaden i vad de båda metoderna kommer fram till beror naturligtvis på att enkäten saknar en fråga som intervjun formulerar. I intervjun undersöks nämligen också: Vad kan svenskan tillföra demokratiuppdraget? En av lärarna i intervjun betonar att svenskan genom det explicita textmålet kan öka elevens förmåga att ta till dig de demokratiska värdena:

Det som är specifikt för svenskan är att texterna är redan infogade i kursplanen. Det står att man ska läsa, gå igenom text i olika former. Medan i kanske historia och religionskunskap, man gör detta, men det är inte huvudmålen i dem ämnena. Men i svenska står det ju tydligt, att ett av målen för att nå målen i svenskämnet, är att titta på, läsa, kommentera, skriva, själv producera texter. Och då kan man ju få in de här demokratifrågorna. Och försöka ge eleverna en bild av, vad är ett demokratiskt sätt att förhålla sig till sin omvärld? Och... försöka, kanske få bort en del uttryck som man hör ibland i skolan, kränkande uttryck och odemokratiska tankar...¹³⁰

Intervjun som metod ger alltså en mer specifikt avgränsad bild av vilka fördelar man som svensklärare kan ha i arbetet med demokratifrågor. En av dessa fördelar ligger i det aktiva språkarbetet: ”jag tror det skriftliga får eleverna, får människan... När man sitter sig ner att skriva någonting, så tvingas man att reflektera, att formulera tankarna”¹³¹.

Vilka texter använder lärarna i arbete mot demokratimål?

Vad jag hittills har berört är hur lärarna utifrån uppsatsens två undersökningar tolkar demokratimålet och använder sig av detta i praktiken. Med båda metoderna undersöktes också vilka texter som lärare i hög grad använde sig av när det gäller arbetet mot det demokratiska målet. Enligt studiens kvantitativa resultat föredrar många lärare att arbeta med demokrati genom texter från 1900-tal och modern tid. Detta är naturligtvis något som till viss del också belyses genom att en litterär 1900-talsklassiker, som *Flugornas Herre* (1954, William Golding), tas upp av två av lärarna i intervjustudien. Dessutom nämner en tredje lärare att han använt *Processen* (1925, Franz Kafka) och *Dvärgen* (1944, Pär Lagerkvist) i klassuppsättningar. Man kan alltså konstatera att av de litterära klassiker som lärare enligt denna studie kan tänka sig för demokratiarbete dominerar 1900-talstexter. Eftersom lärarna vidare inte nämner litterära klassiker ur tidigare epoker, finns det heller ingen tydlig tendens till att just de ”litterära klassikerna” är populärare än andra texter för demokratiarbete. Därmed finns det heller ingen vidare täckning för den hypotes jag ställde i syftes- och problemformuleringen: att litterära klassiker ur en västerländsk litteraturhistoria skulle vara populärare än andra texter för demokratiarbete.

¹³⁰ 2 12:47–14:03

¹³¹ 3 14:30–14:53

5 Diskussion

I detta avsnitt anknyts uppsatsens empiriska del till tidigare forskning i form av Aldén och Stenlund (2006) och Hultin (2007).

Aldén och Stenlund har bland annat genom en empirisk intervjustudie undersökt enskilda svensklärares litteratururval utifrån tre motiv: upplevelseorienterat, historiskt perspektiverande och demokratiskt medvetandegörande litteratururval.¹³² I deras resultat framkommer att de enskilda svensklärare som intervjuats lägger fokus på ett historiskt perspektiverande litteratururval, ett val som bygger på föreställningen att "litteratur ska förmedla kulturarv och sätta in eleven i ett historiskt sammanhang".¹³³

Lärarnas erfarenheter visar utifrån både min studie och Aldén och Stenlunds en jämförbar syn på elevers kunskapsnivå. En av lärarna som deltar i Aldén och Stenlunds intervju kommenterar att:

'Man ska ha en kännedom om sin kultur och sin historia, för jag menar, det ser man ju nu när elever inte läser historia som ett obligatoriskt ämne och våra elever är ju extremt historielösa och den enda historien de får till sig /.../ under sina år på gymnasiet är ju den litteraturhistoria de läser det är därför man läser mer litteraturhistoria.'¹³⁴ Om jag då jämför detta

med vad som framkom i en av mina intervjuer: "ofta om man ställer en fråga till en klass, vad det är som händer just nu i Tibet, och varför är det protester mot att Kina fick OS, så är det faktiskt rätt så många, som inte har en blekaste aning" så kan man konstatera att det finns stora kunskapsbrister hos elever både vad gäller historia och dagsaktuella händelser i omvärlden (såsom lärare rapporterar det i två skilda studier).¹³⁵ Båda lärarna ser det som viktigt att förmedla en kunskapsbas som utgör grunden för demokratin. Elevernas förståelse för andra kulturer och levnadsförhållanden gynnar respekten för demokratin.

Någonting som framkommer både i Aldén och Stenlunds lärarintervjuer och i mina egna är att skönlitteraturen ibland ses som ett viktigt komplement till facklitteraturen: 'man lär sig lika mycket om samhället i Afrika genom att läsa afrikansk skönlitteratur som att läsa facklitteratur /.../ I samhällskunskapen får man vissa bitar och i litteraturen får man annat och just den där djupförståelsen, den får man ju genom skönlitteraturen', säger en av lärarna som deltar i Aldén och Stenlunds intervju.¹³⁶ Detta kan relateras till en av intervjuerna i min studie: "Här tycker jag ju att skönlitterära texter är fantastiska [...] De blir någonting annat. Kan man bara hitta de rätta skönlitterära texterna", säger en av lärarna."¹³⁷ I två olika

¹³² Aldén och Stenlund, s25

¹³³ Aldén och Stenlund, s25

¹³⁴ Aldén och Stenlund, s27

¹³⁵ Intervju 2 03:41–04:15

¹³⁶ Aldén och Stenlund, s29

¹³⁷ 1 22:03–22:32

undersökningar uttrycker alltså två skilda lärare en syn på litteratur, där ”djupförståelse” poängteras, vilket kan kopplas till hur demokratimålet är formulerat; det heter nämligen att eleven ska ”bli förtrogen med demokratiska [...] värden”.¹³⁸

I sin analys av kursplanen i svenska (2007) beskriver Hultin att demokratimålet som fokuseras handlar snarast om att lära *om* demokrati. I denna studie, kommer jag emellertid fram till att demokratimålet, såsom lärarna tolkat det i enkätsvar och intervjuer, även innefattar ett demokratiskt arbetssätt. I skolan kan detta innebära att ”man visar på klassrummet som ett demokratiskt rum i sig där det inte är ok att trycka ner varandra, avbryta varandras utrymme etc.” Det kan också innebära att man tillämpar demokratiska värden i undervisning. Ett exempel på detta är fri granskning av texter, vilket innebär att ”förhålla sig kritisk till olika källor, både muntliga och skriftliga källor – och det är något vi kan öva [...] i det stora svenskämnet”.¹³⁹ Man kan också tänka sig en kombination av demokratiska värden som både kunskapsinnehåll och arbetsform: ”Eleven bör kunna inta en kritisk position där hon/han kan och vågar ifrågasätta olika påståenden. Eleven bör också ha ett historiskt perspektiv för att kunna se samband.”¹⁴⁰ Detta är ett exempel på hur eleven uppmuntras till att praktisera demokrati samtidigt som den historiska kunskapen, läran om demokrati, ses som ett viktigt komplement.

Vad som framgår av enkätsvaret: ”Att på olika sätt ge eleven möjlighet till inflytande över kursinnehåll och arbetsformer” är en definition av demokratiska värden, där det demokratiska arbetssättet åter igen poängteras.¹⁴¹

Vad som visats med exemplen ovan är att den teoretiska analysen av demokratimålet, som främst ett kunskapsinnehåll, måste revideras i takt med att flera lärare här poängterar det demokratiska arbetssättet. En mer rimlig tolkning är alltså att demokratimålet i lika hög grad handlar om att lära *genom* demokrati, som *om* demokrati.

¹³⁸ <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=> (hämtat 2008-07-07)

¹³⁹ 3 02:16–03:41

¹⁴⁰ Se enkät 2

¹⁴¹ Se enkät 4

6 Litteraturförteckning

Persson, Magnus (2007): *Varför läsa litteratur? Om litteraturundervisningen efter den kulturella vändningen*, Lund: Studentlitteratur

Hultin, Eva (2006): *Samtalsgenrer i gymnasieskolans litteraturundervisning. En ämnesdidaktisk studie*, Örebro: Örebro Universitet/Universitetsbiblioteket

Guillory, John (1993): *Cultural Capital. The problem of literary canon formation*, Chicago: The University of Chicago Press

Johansson, Bo & Svedner, Per-Olov (1998): *Examensarbetet i lärarutbildningen*, andra upplagan, Uppsala: kunskapsförlaget

Internetreferenser

Stenlund, Liza & Aldén, Marie-Suzanne (2006): "Litterär kanon i ett mångkulturellt samhälle. En studie ur ett svenskämnesdidaktiskt perspektiv" C-uppsats, Örebro Universitet/Pedagogiska institutionen <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-569> (hämtat 2008-08-05)

Skolverket (2000): Skolverkets författningssamling - SKOLFS, Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i ämnet svenska i gymnasieskolan <http://www.skolverket.se/skolfs?id=630> (hämtat 2008-08-05)

Skolverket (1994): Lpf 94, 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna <http://www.skolverket.se/skolfs?id=101> (hämtat 2008-08-05)

Skolverket (2000): Kursplaner och betygskriterier <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=34&skolform=21&id=0&extraId=> (hämtat 2008-08-03)

Skolverket (2000): Kursplan i svenska för gymnasieskolan <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=> (hämtat 2008-08-03)

Bengtsson, Jonas (publiceringsdatum ej angivet): Hittaskola. Sveriges smartaste sökmotor för utbildning <http://www.hittaskola.se/> (hämtat 2008-08-04)

Bilaga 1 – Uppsatsens enkätformulär och svar

I denna bilaga presenteras först hur min enkätundersökning såg ut och därefter visas samtliga 16 svar som jag fått in.

Svenskämnet som demokratiämne

Bästa gymnasielärare i svenska!

Mitt namn är Harri Skoglund. Jag är student i svenska, språk och litteratur, med inriktning mot lärande, vid Lunds universitet. Jag ska nu skriva c-uppsats i litteraturvetenskap. Eftersom jag själv funderar på att bli gymnasielärare och ser det som en stor utmaning att väcka unga människors intresse för litteratur, så väljer jag att undersöka litteraturfrågor i skolan. Jag är alltså mycket angelägen om att få höra hur ni som gymnasielärare uppfattar ert eget yrke, genom några frågor som intresserar mig själv – stort!

Jag har därför bifogat en enkätundersökning, där jag riktar grundläggande frågor om ett demokratimål i svenskämnets kursplan. Hur kan man som svensklärare arbeta med texter för att förmedla demokratiska värden? Vilka texter är det som förekommer i gymnasiets svenskundervisning när det gäller förmedlandet av demokratiska värden? Min c-uppsats kommer förutom denna enkätundersöknings resultat att bestå av några djupintervjuer med svensklärare på gymnasiet.

Jag skulle sätta stort värde på om du har möjlighet att besvara frågorna i enkätformuläret. Jag är medveten om att du som svensklärare har ett hektiskt och fullspäckt schema, men min förhoppning är att du också tycker att detta är viktiga och engagerande frågor. I den färdiga uppsatsen kommer du så småningom att kunna ta del av hur andra svensklärare på gymnasiet arbetar med demokratimål, och här hoppas jag också att du kan få en inspirerande läsning för ditt eget arbete med demokratifrågor.

Stort tack på förhand för din medverkan!

Enkäten som följer i detta dokument, bifogas tillbaka besvarad senast fredagen den 4 April till harri_skoglund@hotmail.com (alternativt till bostadsadress: Harri Skoglund. Biskopsgatan 14 223 62 Lund

Svenskämnet som demokratiämne

Detta är en enkätstudie av hur gymnasielärare i svenska uppfattar och tillämpar ett mål om demokrati i kursplanen. Besvara samtliga frågor genom att ringa in/fetmarkera ditt svarsval eller genom att skriva kommentarer i anslutning till frågan. **Fråga 1–3** handlar om hur du tolkar betydelsen av formuleringarna kring demokratimålet i kursplanssexten, och vilket material du anser kan vara lämpligt att använda i arbetet mot målet. **Fråga 4–6** handlar om hur (och ifall) du idag medvetet eller omedvetet arbetar för att uppfylla demokratimålet. **Skriv tydligt!** Läs gärna igenom samtliga frågor innan du börjar besvara dem. Lägg den besvarade enkäten i svarskuvertet/ eller mejla besvarad enkät till harri_skoglund@hotmail.com.

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Stort tack för att du har tagit dig tid att medverka!

Enkätsvar 1

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Skönlitteratur, facklitteratur, film, föreläsning, diskussion

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Humanism, jämlikhet, frihet (yttrandefrihet osv)

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Förekomsten av antidemokratiska rörelser (nazister, fascister, vänsterextrema) belyses i olika sammanhang.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Ondskan – Guillou, Processen – Kafka, Dvärgen - Lagerkvist

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Se ovan!

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Processen

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls *Denna/dessa specifika text/erna: Olika texter ut antologier, Processen, Dvärgen, tidningstexter/artiklar, texthäfte till N.P. i svenska B.*

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor? Ge exempel som exempelvis indikerar?

Inga alls *Dessa texttyper: Skönlitterära, europeiska, 1900-2000-talstexter. Även tidningsartiklar, insändare, krönikor etc.*

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt Ja, jag vill även säga följande:

Enkätsvar 2

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Olika texter tolkar jag som skönlitterära texter (roman, lyrik, drama) för olika åldrar, tidningstexter, texter från internet.

Medier innefattar för mig radio, TV, tidningar, internet, film

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Människans okränkbara egenvärde oavsett ursprung, utbildningsnivå, samhällsklass m.m.

Det innefattar även jämställdhet mellan könen. Det handlar även om att alla har rätt till och bör ha en grundläggande allmänbildning vilken utgör grunden för demokratin. Ett kritiskt synsätt hör också hit.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

I samhället finns det olika strömningar som riktar sig emot demokratin och det kan se ut på olika sätt. Ibland mera direkt, ibland mera förtäckt. Eleven bör kunna inta en kritisk position där hon/han kan och våga ifrågasätta olika påståenden. Eleven bör också ha ett historiskt perspektiv för att kunna se samband.

3. Hur kan elementen i måltextern kopplas till konkreta texter?

Se fråga 5

- a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.
- b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).
- c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

- a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

- b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Film: American History X, Romeo och Julia, Krigarens Själ, V för Vendetta, Bowling for Columbine

Romaner: Ondskan (Jan Guillou), Dvärgen (Lagerkvist), Hon går genom tavlan (J. Nilsson), Flugornas Herre (Golding), Gömda (Marklund), Möss och Människor (Steinbeck), Fursten (Machiavelli)

Novell: Ariel (Göran Tunström)

Dikter: T.ex. Gudars like (Sapfo), De hängdas ballad (Villon)

Andra medier: Jag brukar arbeta med ett medietema som omfattar TV, Radio, Tidningar, där dessa mediekartläggs och granskas ur ett källkritiskt perspektiv.

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Se ovan

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Som du såg ovan har jag lite svårt att rikta en viss text till de konkreta målen som du har tagit fram. Varför är det så? Jo, för mig är demokratimålet inte ett lösryckt mål som jag arbetar med vid vissa tillfällen utan det är själva grunden som undervisningen/kurserna vilar på. Det övergripande syftet med min undervisning i så väl svenska som tyska är att förmedla ett demokratiskt synsätt och en allmänbildning som är en förutsättning för demokratin. Via studier av samtida men också olika historiska texter/medier skapar eleven förhoppningsvis en förståelse och insikt men kan även se samband. Oavsett text är diskussionen och analyserandet det centrala och viktiga. Utifrån det kan t.ex. Don Quijote ge upphov till diskussioner som rör demokratiska värderingar då och nu.

Jag vet inte om mitt svar är helt förvirrat men det blir inte bättre än så här.

Enkätsvar 3

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Litteratur (skön/fack), film, TV, konst, press

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Allas lika värde, ett demokratiskt statskick

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Antidemokratiska idéer – kommunism, nazism, rasism, homofobi, kvinnoförtryck, religiös fanatism

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Mississippi brinner, Gandhi, Freedom Writers, Flugornas herre (bok och film)

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

De andras liv, Swing Kids, Flyga drake (boken, snart som film), Song for a raggy boy, Shooting dogs, Blood Diamond, Svenne (bok)

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Mississippi brinner, Crash. Flugornas herre

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Se ovannämnda film- och bokexempel

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Skönlitteratur, film

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Demokratimålet är förstås viktigt, men det gäller att inte låsa sig så att man bara har detta för ögonen när man väljer texter. Det finns en uppsjö av viktiga litteraturhistoriska texter (t ex från modernismens epok) som inte är politiskt el ideologiskt färgade. Litteratur och film (David Lynch t ex) måste få vara konst i första hand!

Enkätsvar 4

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Alla former av texter (tidningar, litteratur/fakta-, Skön-), TV, radio, film, IT, musiktexter, drama, poesi

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Att främja respekt, integritet, empati och se individen. Att på olika sätt ge eleven möjlighet till inflytande över kursinnehåll och arbetsformer.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Visa på antidemokratiska rörelser och idéer genom tiderna, t.ex. hur detta speglas i litteraturen.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Filmer t.ex. ”Pianisten” (Polanski), ”Schindlers list”... finns &. Böcker: ”På västfronten intet nytt” Remarque, ”Mannen utan öde”, (kertez) Länkplats: ”Levande historia”

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Se ovan

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Se ovan

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Se Ja

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper: drama

Fler ex. Aristofanes "Lysistrate"

Molière "Tartuffe"

skönlitt. Swift "Ett anspråkslöst förslag"

poesi Anna-Maria Lenngren

facklitt om upplysningen och författare, tryckfrihet

etc.

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Enkätsvar 5

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Filmer och litteratur, tidningsartiklar, från TV- och radioinslag

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Alla ska respekteras av alla, både andra elever och lärare, och känna att de är delaktiga

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Läsa och tala om mobbning, förhållanden i olika länder för att kunna jämföra, etc

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Mobbning

Många bra noveller finns gratis i Färdlektyr som ges ut av SJ.

Johanna Nilsson, Hon går genom bilden, ut ur bilden

Stefan Casta, Spela död

Vi har långa listor med böcker som eleverna läser inom temat samlevnad i åk 1.

Yttrandefrihet, Lika rättigheter för alla i ett samhälle

Filmen Freedom Cry om ANC- aktivists verksamhet och hur kunskapen om hur de svarta behandlades i Apartheidens Sydafrika. Gammal men jättebra film.

Dessutom finns det ofta artiklar i tidningar som kan belysa de olika delarna i styrdokumentet och även insändare som kan diskuteras och skrivas svar på..

Klasskamp, orättvisa

En annan gammal filmgoding Fröken Julie, gärna också den sydafrikanska teaterversjonen.

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

This is England film om mobbing och rasism. Bra underlag för diskussion och debattskrivning.

History X – film om rasism

En komikers uppväxt Jonas Gardell, bok + TV-inspelning, mobbning

Erin Brochovich film baserad på sann händelse med människor som fick vattnet förgiftat av ett kemikalieföretag

The Constant Gardener, om cyniska läkemedelsföretag som utsätter mer eller mindre ovetande afrikaner för experiment mot att de får gratis sjukvård

Det finns hur mycket som helst...

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

This is England om rasism och allas lika värde är utmärkt för detta.

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Se ovan men det finns många andra exempel.

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Debattartiklar på svenska, danska, engelska,

insändare,

fiktiva texter,

faktatexter,

TV-program,

filmer etc

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan? Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt **Ja, jag vill även säga följande:**

Enkätsvar 6

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

Jag känner bara till det faktum att vi i den svenska skolan skall verka för och undervisa om de demokratiska värdena. Inte att det skall ske, bland annat, genom skönlitterära texter.

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Jag tänker främst på skönlitteratur och spelfilm.

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Ja, demokratiska värden är ju det demokrati står för, det vill säga alla lika inför lagen, att majoriteten av den vuxna befolkningen har rätt att rösta i parlamentariska val.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Jag tolkar det främst som att det handlar om de fascistiska och neonazistiska tendenser som finns i vårt samhälle.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

1984 av Orwell

Filmen Metropolis av Fritz Lang

Olika typer av så kallad provocerande konst

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Holocaust (gammal film, vet ej mer om regissör eller liknande)

Djurfarmen av Orwell

Snabba cash av Laipidus

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Ragtime av E.L Doctorow

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Förstår ej frågan riktigt!

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetet för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Har inte valt några texter utifrån detta syftet, utan det har mer blivit en fråga som kommit automatiskt!

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Jag utgår mycket sällan i min planering från ett demokratimål. Jag strävar emellertid mot det under lektionstid, när så passar.

Hoppas mina svar varit någorlunda tillfredsställande. Just nu är det en intensiv period och jag har inte tid att reflektera över specifika texter.

Lycka till med uppsatsen

Enkätsvar 7

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Litteratur, vetenskapliga artiklar, populärvetenskapliga artiklar, film, tv

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Respekt för medmänniskor och deras idéer och den enskildes ansvar för det demokratiska bygget och dess principer. Demokratiska värden bygger på medmännisklighet och empati.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Eleven ska inse att det finns krafter i samhället som verkar mot de demokratiska värdena, t.ex. främlingsfientlighet, extremism, fundamentalism, terrorism. Elever måste lära sig att demokrati inte kommer av sig själv utan är något man måste kämpa för att få och behålla.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

1. Amos Oz – Att bota en fanatiker 2. Alexander Solsjenistjyn – En dag i Ivan Denisovitjs liv

3. Primo Levi – Är detta en människa

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Samma som ovan + Amerikanska frihetsförklaringen + Bibeln + Koranen

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Bibeln – många av de motsägelsefulla texter som finns i både gamla och nya testamentet.

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Samtliga texter som omnämns i fråga 3 (ovan)

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Framförallt förintelselitteratur + artiklar knutna till detta ämne. Fokus ligger på 1900-talet/2000-talet.

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Detta är viktigt för vår skola och vi bryter all undervisning varje läsår för temadagar i demokrati/värdegrundsfrågor.

Enkätsvar 8

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Litterära texter från olika tider, epoker och länder eller TV, film, radio, tidningar och såklart internet där man kan hitta massor av olika texttyper; krönika, blogg, insändare, debattinlägg mm och dessutom bilder av olika slag, dikter osv.

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Att alla ska kunna komma till tals oavsett ras, religion eller kön. Vilket märks tydligt när allt fler kvinnliga författare och diktare märks i nyare litteraturböcker.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

I vissa kulturer får inte alla ta den plats de förtjänar beroende på att en diktator styr, eller att religionen håller tillbaka eller att yttrandefriheten är begränsad.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Karin Boyes Ja visst gör det ont – om att ha förbjudna känslor för det egna könet

Dantes – Den gudomliga komedin; ex Greve Ugolino om dödssynderna och vad som händer om man trotsar religionen

Cervantes: Don Quijote – där man driver med riddarkulturen och de som man ansåg var ”förmer” än de ”vanliga” bönderna.

Finns massor att välja mellan!

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Dostojevskijs: Brott och straff – om Rysslands förtryckarfasoner

Charles Dickens: Oliver Twist – barns rättigheter i världen

Franz Kafka: Framför lagen – mardrömslikt scenario om hur illa det kan gå

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Brott och straff!!

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Jobbat med de texter jag nämnde ovan, men inte fördjupat oss i dem utifrån begreppen som du tar upp, men orättvisor och människors olika förutsättningar kommer ofta upp.

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Se ovan

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Men några av frågorna påminde om varandra, eller så hade jag bara svårt att särskilja dem.

Enkätsvar 9

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

All form av text, tex artiklar i tidningar är viktiga för att eleverna ska se vad som händer i landet och världen i allmänhet (äv om de ej går SH-programmet). Radio och tv är också en del i det hela. Musik är bra att använda sig av vid diskussioner kring demokrati, hum, värden.

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Hur man i ett demokratiskt land fungerar och hur man ser på människan och miljön hon lever i. Hur man som ”demokrat” bör ta sitt ansvar för att landet ska fungera.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

För det första anser jag att det är en dum formulering, för den antyder att vi ska kritisera det som inte är demokratiskt, typ andra länders styre, krig etc. Detta ser inte jag som något svenskämnet ska ha att göra med i så stor grad att det måste finnas med i kursplanen.

För det andra brukar ”krafter” ofta förknippas med storstater som USA.

Ja, jag vet inte vad jag ska skriva om detta. Dum formulering helt enkelt.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Framför allt har film en stor inverkan på människor i allmänhet, och det finns filmer som man kan använda sig av i undervisnings syfte. Bra filmer kan vara tex den brittiska "This is England" som handlar om skinheads (kanske mer för engelskan?). Eller en film som "Hipp hipp hora", där man kan diskutera vanligt ungdomsbeteende och samhället i sig, yttrandefriheten etc.

Annars är det bra att använda sig av nyhetstidningar, där man kan läsa om vad som händer runt om i världen. Då kan man kanske jämföra vad som händer, var och varför.

Slutligen kan en bra roman vara lämpligt. Om man läser samma i klassen alltså. Typ "Inte utan min dotter" som också finns som film. Där kan man diskutera demokrati och kultur hur mycket som helst.

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med "destruktiva krafter att reagera emot" (när det gäller demokratiska värden).

Ingen kommentar

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med "demokratiska värden" och "destruktiva krafter att reagera emot" i förhållande till dessa demokratiska värden.

Nämnde på en tidigare fråga.

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven "genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot"?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetet för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls Denna/dessa specifika text/erna:
?

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls *Dessa texttyper:*
Film
Poesi
Artiklar
Romaner
(Muntliga diskussioner)

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Enkätsvar 10

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Det kan i princip inkludera alla sorters texter och medier. Det gäller bara att som lärare vara noga med att förklara förutsättningarna för den text eller den media man använder.

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

En komplex fråga där svårigheten ligger i begreppet demokrati. Demokrati för mig kan sällan vara likvärdig eller likställd med majoritetens styre. Det måste finnas lagar som avgränsar majoritetsstyret, och som framförallt ligger till grund för hur den enskilde individen är skyddad från statens eventuellt godtyckliga maktutövande. Samtidigt måste det finnas institutioner som skyddar samhället (staten) från starka individer som kan gå samman och kärva snabba förändringar som med all sannolikhet bara gynnar dessa individer. För mig är demokrati inte det att alla ska ha allt, samtidigt och omedelbart. Det är demokrati när medborgarna kan acceptera att de kan förlora (vänta med sina samhällsliga önskemål) enligt spelets regler.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Demokrati är ingen gudagiven gåva. Det har växt fram och det kan gå förlorat också. Man måste värna om den och diskutera dess problem, styrka och svagheter. Annars kan

medborgarna vara ett lovligt byte för destruktiva krafter som hejar på snabba förändringar som smakar gott kortsiktigt men slår undan benen på demokratin i längden. Nazismen, kommunismen, dagens religiösa fundamentalism (både kristen och muslimsk) är talande exempel. Men även hur man i Sverige började hantera utbildningssystemet sedan sent 1970-tal. i takt med en genomsyrad politisk men kortsiktig hantering av skolan, t ex i betygsfrågan, började betygen och kvalitén sjunka i den svenska skolan vilket har bidragit till vissa av dagens problem i samhället.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Bok: En tysk mans historia

Bok: Flyga drake

Film: Pans labyrint

Film: Napola, führerns elit

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

De ovan nämnda böckerna och filmerna

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Välj en av de ovan nämnda

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Böckerna och filmer ovan

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Film, böcker, bilder, Internet, diskussion i klassen

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

*Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:*

Ja, jag vill även säga

Enkätsvar 11

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Skönlitteratur, sakprosa, filmer, tv-program/serier, dokumentärer, musik

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Människors lika värde, respekt mot sina medmänniskor och det gemensamma

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

De krafter som bryter mot något av det som nämndes i 2b.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Do The Right Thing av Spike Lee; Brott och straff av Fjodor Dostojevskij, Ett anspråkslöst förslag – Jonathan Swift

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

American History X, Mississippi brinner, Anne Franks Dagbok

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Filmen Mississippi brinner. Har själv använt den med framgång.

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Mississippi brinner, ”Strange Fruit” – Billie Holiday

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Film från USA, musik från USA

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Målet är något oklart formulerat. Konkretion skulle vara nyttigt.

Enkät svar 12

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Skönlitteratur, såsom romaner, noveller och serier

Tidningstexter, internetartiklar, läroplanstexter, faktamaterial, statistik

Filmer, främst spelfilm

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Allas lika värde, att skilja på person och prestation i skolan. Allas rätt att vara respekterade

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Att det är viktigt att som vuxen i skolan våga ta upp ”obekväma” frågor såsom trakasserier, mobbing, diskriminering till diskussion. Att förklara att begreppet ”fritt land” inte innebär att man får bemöta andra hur man vill, att med rättigheter följer automatiskt också skyldigheter.

Jag menar att elever idag oftast ÄR medvetna om destruktiva krafter, en del har stor egen erfarenhet av fotbollshuliganism, slagsmål, mobbing etcetera. Men att det är viktigt att inte blunda varken för deras erfarenheter eller för deras tankar

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Aktuella filmer, väldigt tidsbundet men ex. Fröken Sverige, eller Hipp hipp hora när de var aktuella. Viktigt att ha sett själv först, ex. Emmas kvällsbok funkar inte alls som film, åtminstone inte i detta avseende.

Att döda ett barn av Stig Dagerman, (funkar till mycket, både språkligt och som diskussionsunderlag för ansvarsfrågor).

Utdraget ur läroplanens allmänna mål, för att diskutera vad står där och vad betyder det för den enskilda eleven, egentligen.

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Kort kjol av Christina Wahlden eller En av Grabbarna

Ondskan av Jan Guillou (Film eller roman)

Aktuella artiklar om samtida händelser, gärna från olika tidningstyper. Exempelvis Dn.s respektive Aftonbladets rapportering om Hagamannen 2006(?)

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Ondskan, såväl film, roman som teater.

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

Hela utbildningen syftar till att forma ansvarstagande medborgare, därför är det en självklar bakgrund till allt jag gör (nästan).

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

De som jag har nämnt tidigare är sånt som jag återkommande har arbetat med, självklart aktualiseras artiklarna efter vad som händer i världen. Just nu är ju OS/Kina/Tibet en het fråga.

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Novell, roman, artikel, insändare, formell text såsom läroplan och kurskriterier

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

För mig är det viktigt att poängtera att all litteratur som jag rekommenderar mina elever, ska ha en demokratisk grund, alternativt kunna fungera som ett underlag till diskussion. Texterna som jag har nämnt används på olika sätt och i olika omfattning på olika program. Ibland kan jag exempelvis använda bilderböcker där demokratiska värden tas upp, i syfte att gå igenom litteraturanalytiska begrepp. Tanken är då att dels använda det utökade textbegreppet, men också att de abstrakta begreppen blir konkreta genom att hänga upp dem på något.

Enkät svar 13

Hur uppfattar du målet och måltextern?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Till exempel skönlitteratur med passande teman, film, teater etc.

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Kärnan är för mig alla människors lika värde. Yttrandefrihet i och utanför klassrummet och därmed en respekt för varandras olika åsikter och rätt att uttrycka dem. Dock inom ramarna att ingen människa kränks eller nedvärderas, exempelvis via främlingsfientliga åsikter osv. Det går ju utanför grundtanken om alla människors lika värde.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

För mig kan det till exempel innebära att vi läser ”Svenne” av Per Nilsson för att därigenom kunna diskutera och fokusera på främlingsfientlighet, populism och faran i att inte tänka själv. Jag tror att med ett kontinuerligt läsande av skönlitteratur som bas i undervisningen kan man hela tiden koppla svenskämnet till de stora allmänmänskliga frågorna, och hela tiden bearbeta tankar kring dessa. Det kan också innebära ämnesövergripande projekt med till exempel samhällskunskap eller historia för att kunna fördjupa diskussionerna kring nazism, fascism med bakgrund och konsekvenser. Jag tror också det är viktigt att hela tiden

hålla diskussionen vid liv i klassrummet, och att man visar på klassrummet som ett demokratiskt rum i sig där det inte är ok att trycka ner varandra, avbryta, ta varandras utrymme etc. (Lite rörigt svar kanske...)

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

”Hur man botar en fanatiker” av Amos Oz

”Svenne” av Per Nilsson

Den brittiska filmen ”This is England”

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Se ovan, plus:

Tidskriften Expo, novellen ”Spöket Milton” av Jonas Hassen Khemiri

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

”Hur man botar en fanatiker” av Amos Oz

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Se alla ovan nämnda

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Skönlitteratur, tidningsartiklar, facklitteratur,

I allmänhet moderna texter, ofta från Sverige, men även från Israel,

Storbritannien

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

*Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:*

Ja, jag vill även säga

Enkät svar 14

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Alla möjliga texter och filmer

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Att alla människor är lika mycket värda, yttrandefrihet, att man inte ska kränka andra

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Att man inte får se ut som man vill, ha vilka traditioner man vill, att människor som inte följer gängse normer skulle vara mindre värda eller ska utsättas för hån, förlöjligande, trakasserier

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Ett öga rött, Fettpärlan, Vierge Moderne

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Ett öga rött, Dvärgen, Den gröna milen

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Ett öga rött

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Ett öga rött

Amos Oz: Hur botar man en fanatiker

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Moderna, svenska, och Amos Oz (israel)

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Skolan arbetar ständigt med detta i många ämnen och i mentorsträffar och i allmänt förhållningssätt

Enkät svar 15

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Det vidgade textbegreppet inkluderar film, brukstexter, musiktexter och också ”muntlig text” såsom tal. (Och förstås litterära texter.)

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

Åsiktsfrihet, föreningsrätt, Tryckfrihet mm. En känsla av att ingå i ett samhälleligt sammanhang – att kunna påverka sin situation genom t.ex. demokratiska val.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Rasistiska strömningar, patriarkala strukturer, hierarkiska strukturer, gruppträck bland människor i ”vardagen”. Egentligen alla orättvisor mot människors lika värde.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

Orwell: ”1984”

M.L. Kings tal: ”I have a dream”

Aktuella tidningsartiklar om presidentvalet i Zimbabwe

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Lillhonga: ”Hata Göteborg” (film)

Guillou: ”Ondskan”

Lindahl: ”Exit”

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

R. Benigni: ”Liver är underbart” (film – 97)

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Utdrag {Mandela: Den långa vägen till frihet

Benigni: Livet är underbart

Strindberg: Röda rummet

Asplund: Med havet som drivkraft

~~Inga alls~~ Denna/dessa specifika text/erna: Lindström: Maktspråk (ur värsta språket)

M. Moore: 9-11

Melin: Maktspråk

Lillhonga: Hata Göteborg

Backlund: Maktordboken

Chaplin: Diktatorn

M.L. King: I have a dream

Conrad: Mörkrets hjärta

Amnesty Press: artiklar om Burma

Boye: Kallocaïn

Styrelseprotokoll*

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Filmer, tidningsartiklar, elevtexter -"- , styrelseprotokoll, 1900-tals skönlitteratur, svensk+utländsk (även 2000-tals), utdrag ur äldre litt: antik, upplys, renässans

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Texter jag använt har ej enbart använts i syfte att uppfylla "demokratimålet". Ofta väljer man texter som kan uppfylla flera av kursens mål samt något/några "färdighetsmoment" i fråga om skrivande och läsande av olika genrer.

** Styrelseprotokoll från skolans styrelse från den tiden vi hade elevmajoritet och elev som ordförande*

Enkät svar 16

Hur uppfattar du målet och måltexten?

1. Kännedom om det specifika delmålet

Enligt kursplanen för gymnasieskolans svenskämne ska skolan i sin undervisning sträva efter att eleven ”genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”.
Känner du till denna målsättning?

Ja Nej

2. Hur tolkar du demokratimålet?

a) Hur tolkar du uttrycket ”olika texter och medier”? Vad kan det inkludera?

Skönlitteratur, facklitteratur, artiklar, bloggar, musik, film, konst mm. (Svenskämnet är tacksamt på det viset, du kan i princip få in vad du vill...)

b) Vad betyder ”demokratiska värden” för dig? Ge exempel.

I skolans värld är min tolkning av begreppet att eleverna ska kunna känna någon slags värdegemenskap, eller åtminstone förståelse för det jag ber dem läsa eller se, för att sedan ha en åsikt om. Vid litteraturstudier ber jag ofta eleverna välja den litteratur de själva föredrar, men det resulterar lika ofta i att de ber mig välja. Då försöker jag se till den elevens intresse och förmåga att tillgodogöra sig litteratur. Demokratibegreppet är ganska svårt att renodlat använda i skolan, då det ofta innebär att elever får välja själva. De flesta elever väljer då enklaste vägen- oftast inget alls. Detta försöker jag motverka, då jag har en ”läraridé” om att kunskap faktiskt utvecklar.

c) Hur tolkar du formuleringen att eleven ska bli ”medveten om destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till demokratiska värden? Ge exempel på vad detta kan innebära.

Harri, frågan är mycket komplex! Men OK, som exempel kan jag nämna att jag mycket aktivt försöker bekämpa den extrema sexism och kvinno/flickfientlighet ungdomarna har omkring sig i form av såpor och filmer. Även rasism är vanligt och något jag plockar fram till

diskussion – här är såväl film som texter bra att använda. Synen på homosexualitet är också något jag tar upp i både film och litteratur.

3. Hur kan elementen i måltexten kopplas till konkreta texter?

a) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, kan inkludera exempelvis skönlitteratur, facklitteratur, filmer, etc.) som du tror skulle kunna vara lämpliga för att arbeta med ”demokratiska värden” inom gymnasieskolans svenskämne.

”På anda sidan”. (Kortfilm om flyktingar från SVT Väst – kan inga detaljer, hyr den på bibban....)

Lilja Forever- Behöver den närmare presentation? En riktig väckarklocka!

Djurfarmen –George Orwell

Primo Levi – År detta en människa?

Lyckad nedfrysning av Herr Moro.

Giftas I-II av August Strindberg

Fettpärlan – Guy de Maupassant

En krigares själ – Film

b) Nämn tre specifika texter (oavsett medium, se ovan) som du tror skulle kunna vara användbara för att arbeta med ”destruktiva krafter att reagera emot” (när det gäller demokratiska värden).

Samma som ovan.

c) Nämn en specifik text som du tror kan vara särskilt lämpad för att för att arbeta både med ”demokratiska värden” och ”destruktiva krafter att reagera emot” i förhållande till dessa demokratiska värden.

Hmm, antagligen Djurfarmen – en källa till många diskussioner.

Lite ”oldfashioned” men fungerar faktiskt ganska bra i klasserna.

Tillämpning i din egen undervisning

4. Medvetenhet i tillämpning av demokratimålet

a) Har du medveten om kursplanens mål arbetat mot att eleven ”genom olika texter och medier ska bli förtrogen med grundläggande demokratiska [...] värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot”?

Ja

Nej

b) Har du utan det specifika målet i åtanke ändå arbetat med demokratifrågor i din svenskundervisning?

Ja

Nej

5. Texter du har använt i arbetet med demokratiska värden

Med vilka specifika texter och medier har du hittills arbetat för att uppfylla målet om de demokratiska värderingsfrågorna?

Inga alls

Denna/dessa specifika text/erna:

Samtliga som jag tagit upp tidigare och många, många fler. Jag har nog sett som min speciella misson att ge de kvinnliga eleverna en referenspunkt, Detta var en katastrof under min egen utbildning och var, när jag själv började forska i ämnet, löjligt lätt att råda bot på. Om vi inte har jämlikhet mellan könen är det meningslöst att ens diskutera demokratibegreppet. Tänk på det som ny, manlig lärare.

6. Texttyper du har använt i arbetet med demokratiska värden

Vilka texttyper (med avseende på exempelvis genre, tidsperiod, ursprungsland) har du använt när du arbetat med demokratiska värderingsfrågor?

Inga alls

Dessa texttyper:

Filmer, noveller, korfilmer, romaner. SVD är en källa till aktuella artiklar, Ordfront a Bakhåll ger ut litteratur som är mycket användbar i lärande/diskussionssyfte. Jag kan med lätthet använda mig av texter från alla tider, det är syftet med texten som avgör. /Euripides, Swift, jag kan hålla på i evighet, men hinner tyvärr inte mer nu.)

Har du några övriga kommentarer som gäller ditt förhållande till demokratimålet och dess uppfyllande som du inte tycker dig fått möjlighet att ge uttryck för ovan?

Nej, jag tycker jag fått med allt väsentligt
följande:

Ja, jag vill även säga

Jag vill gärna ta del av ditt arbete när det är klart. Tyvärr hinner jag inte mer nu, och jag känner att mina svar blev väldigt kortfattade. Nationella proven tar mycket av tiden just nu, men hör gärna av dig igen om du vill veta mer.